

Таниие ямараар ханганаб?

"ЗЭРЛИГ" ДЭЛГҮҮР ЛЭ ДАА...

Тарбагатайн районой хизаарлагдамал харюусалгатай "Агросервис" нүхэсэлэй директор П. И. ДЕРЯБИНАЙ манай штатнабэшэ корреспондент С. ТЮЛЮКИНЭЙ хөөрэлдөөе уншагшадтаа дурадханабди.

КОРР.: Петр Исаевич, хоёр гурбан жэлэй саана хүдөө ажыхые хангадаг предпритинуудай акционериз болгодоходонь, үйлдбэрийн саашанхи ажал ябуулгань мухардахагүй гэһэн найдал түрөө хэн. Мүнөө байдал ямар гэшэб?

П. И.: Тэрэ үеынхиде байдал муудаа. Районой хангалын бүхы 3 предприти яагаад саашадаа ажаидарха гэшэб гэжэ үдэрэй ханаан, хүнийн зүүдэн болонхой.

Гүрэнэй дэмжэлгэгүй болоһон аграрна сектор бүхыдөө экономика саашаа ядуу байдалда ороо ха юм. Урданай бүхэ колхоз, совхозууд халан хандараа, үгырөө, үридэ ороо. Шэнэ техникэ худалдан абахаяа, заводто тушаажа заһабарилхашы болёо. Газарай үржэл хайжаруулха хүдэмэри зогсоогдонхой. Тиимэһээ хангалын предпритинуудта хандаага болонһонийн ойгосотой. Уламжаан тус предпритинууд ажалгүйдэнэ.

"Агросервис" нүхэсэл тухайгаа хөөрбэл, ажал ябуулгынгаа шэглэлые хубилгаабди. Худалдаа наймаа эрхилжэ, модо буйлуулжа эхилэбди. Гэбэшье мүнөөнэй мүнхэгүй сагта наймаан гэшэмнайшые уршагүйдэнэ. Модо буйлуулга бага-сага ашагтай. Район дотор тандоо предприти, эмхи зургаанууд мүнэ модо бэлдэдэг худалдааг юм. Тиимэһээ саг дары тус продукция хэн абахаб даа. Хэрэглэгшэднай - барилгашад үгытэй ядуу байдалда ха юм.

Андаадаа-һэлгэдээн байдал бага зэргэ абарна. Жэшээбэл, үнгэрһэн хабар 400 кубометр хюрөөдэмэл модоной худалдагдангүй үдэһэн байһыны хартаабхаар андалдаа хэмди. Хартаабха хаяха гэхэдэ, үрһэн дутадаа хэм шуу.

КОРР.: Предпритини бии байгаа гол фонднууд ямараар хэрэглэгдэнэ гэшэб?

П. И.: Мүнөөнэй байдалда гол фонднууд бүхы коллективые гарзада оруулха юумэн лэ даа. Налогово политика гэшэмнай шанга, мүнэгэ тагаад лэ байха. Жэшээбэл, К-700 трактор

ажалгүй дээрэһээ хүдэлгэгдэнгүй зогсоогдоно гэлэй. Теэд тэрэной түлөө эд зөөрийн налог абтана, мүн харгын фондоо түлөөһэн эльгэгдэнэ. Иимэ гайтай ушарһаа боложо, заримдаа онһон техникээ худалдаха баатай болообди.

Акционернэ предпритинуудай тоодо ороходоо, хүдөө ажыхын нэгэдэлнүүдэй хүнгэлэлтэнүүдгүй болообди. Хүнгэлдэгдэһэн урьһаламжа, зайн гал хэрэглэхэдэ - хүнгэлэлтэ, мүн промышленна предпритинуудай хэмжээгэр налогууд - эдэ бүгэдэ болуулагдаа. Урданай Тарбагатайн заһабарилгын предприти, манай "Агросервис", анханаай "Бурводстроймелиорация" колонно эдэ төмө предпритинууд тон ядуу байдалда оронхой.

КОРР.: Саашадаа эдэ үйлдбэринүүд хэргэгдэхэ гэһэн найдал үгы гэшэб гү? Жэшээбэл, хартаабхаяа худалдаха гэхэһээ эхилэб?

П. И.: 17 гектар талмайда хартаабха ургуулаабди. Ургасын гүйсэд хурягаабди. Худалдажа, үри шэриез түлэхэбди. Тиин дахин лэ хажуу тээһээ хэнэйшые туһаламжагүйгөөр ажаидарха аргаа бэлэрхэбди.

Дээрэ дурсагдагша үйлдбэринүүд хэргэгдэхэ гү? - энэ асуудал экономика политикын хэр зүб тээшээ хубилгаданһаа дулдыдахал даа. Мүнөө үри шэрийн "яма янха" соо хуугаад хэргэхэ, хайжарха тухай хэлэхэнь ямар гэшэб...

КОРР.: Дэлгүүрэй харилсаануудһаа уламжаан лэ саашаа дабшаха гүбта даа...

П. И.: Юрын дэлгүүрэй бэшэ, харин "зэрлиг" дэлгүүрэй абадаа. Хэдэн жэлэй саана зогсбтэ экономикаһоо хадууран, дэлгүүрэй харилсаануудта ороходоо, энээн тухай ямаршые мэдэсэ, ойгосогүй байгааабди. Харин мүнөө тодорхойлоор. Үмсэлэлгэ, олзын хэрэг эрхилэлгэ, хоорондоо үрдилдэн худалдаа наймаагаар дашууралга - теэд эдэ бүгэдэ ямаршые эмхидхэлгүй. Тиимэһээ энэмнай дэлгүүр бэшэ, барахоолхо

болоно. Худалхала хуймаан, хэн юу хүсэнэб, тэрээнээл хэнэ.

Аймагай захиргаанда, агропром-нэгэдэлдэ агросервисэй хэрэгүүдээр һонирхохо зургаан байгуулагдаагүй. Энэ ушарта бидэнэр хэндэ хэрэгтэй бибди? Байгаашые, үгышые хаа - хэндэшые хамаагүй мэтэ болообди.

КОРР.: Районой хүдөө ажыхын управлени ажал хэрэгтэнай зааханшые хамаардаггүй юм гү?

П. И.: Үгы, зааханшые хабаадалга үзүүлэгдэдэггүй. Хүдөөгэйхидые хангаха талаар хүсээ гурумшуулха байгаа гүбди даа. Агросервисэй предпритинуудай түлөөлэгшэдые суглуулжа, хайшан гээ хаа, али алиндаа туһатай, бэе бээдээ һаад болохогүйгөөр ажалаа эрхилхэмнайб гээд хөөрэлдөөшые хаа, хэды туһатай бэлэй даа. Жэшээбэл, олон предпритинууд хилээм-бүүлхын зүйлүүдые гаргана, харин һу буйлуулха, арһа элдэхэ гэжэ мэтэ ажал огто тоогдонгүй. Мал үүсэлһэнэй ууда элдэгдэггүй арһанин районһоо хажуу тээшээ эльгэгдэһэнэ ха юм. Заримдаа хилын саанахи олзын хэрэг эрхилэгшэд худалдан абаад, үнэтэй эд болгоод, һөөргэнь бусаана, "арһа хуулама" сэн эринэ ха юм.

Олоо олохо эдэбхимнай хуула даа. Хүдөөгэйхид бирайтшые, бирагүйшые юумэнэй түлөө город ошоно. Телевизор, угааалгын машина заһабарилуулха гүш, али документдэ дүрэ зурагаа буулгуулха гүш - ходал город ошоолгон гарана. Хүдөө газарта транспортын туһаламжанууд дурадхагданагүй.

Миний һанамжаар, дэлгүүрэй харилсаанууд ооһэдөө бии болодоггүй, бодомжотойгөөр эмхидхэхэ шухала. Нютагай засаг захиргаан энэ асуудалда гол анхаралаа хандуулха ёһотой.

КОРР.: Мүнөө хүдэлжэ байгаа хангалын предпритинуудай экономика яагаад саашадань хүгжөөхэ гэшэб?

П. И.: Республикын засаг захиргаанай, райононо болон хүдөөгэй захиргаануудай туһаламжагүйгөөр яашые оодолхэгүй. Теэд оодлооһыггүй һаань, засаг захиргаан юу ехэ ханаата болохоб даа, энэһинэ боложо хохидохошбегүй. Оңдоогоор хөөрэлдөөгөө түгэсхөө һаа гэжэ ханаа хэм, тээд бүтэнгүйл даа.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ЗАХИРАЛТА

Буряад Республикын Правительствоын "Сэнгүүд (тарифууды) гүрэнэй зүгһөө гурумшуулха талаар хэмжээнүүд тухай" (1995 оной майн 15-най, № 174) тогтоом зохиладуулан, республикын дэбисхэр дээрэ зон худалдагадаг 1 литр гэрэлтүүлгын бензинэй түлөө тухэриг хэмжээнэй сэн тогтоохо.

Буряад Республикын Правительствоын Түрүүлэгшын орлогшо А.Н.ЖИЛЬЦО

ХАРИЛСАА ТОГТООХО

"Япон бизнесмен болгоомжотой, гэбэшье тэрэндэ харгы нээжэ үгэбэл, хадашые урбуулха арга шадалтай", — гэжэ Японой Посольствын мэдээсэлэй таһагай нэгэдэхи секретарь Сигео Нацуи республикын Правительствоада үнгэргэгдэһэн уулзалгын үедэ хэлээ. Буряад Республикын Правительствоын Түрүүлэгшын орлогшо Л.П.Табалаев япон дипломаттай уулзалга эмхидхээ. Хоёр ороной экономика болон соёлой харилсаан тухай һанамжануудаа андалгалын үедэ республикын вице-премьер ой модоной, модо болбосоруулгын промышленностьда, аяншалгада, малташанууды ашагалагада, хамтын предпритинууды эмхидхэлгэдэ

амжалта туйлаха ар болонжонууд хоёр талаар бии гэжэ тэмдэглэһэн байна. Тамужанай түлбэрийн, налог тохолог талаар япон инвесторнууд таарамжатай эрхэ байдалгооор бэлэмдэ гэлэ Л.П.Табалаев хэлээ байна.

Япон посольствын түлөөлэгшэ манай республикын соёлтой, экономикотой дүтэ танилсаан хүсэлтэй байһанаа мэдүүлээд, япон бизнесменүүдтэй харилсаа тогтоох уряалаа.

Гадаадын экономика холбооной болон уласкороной харилсааны министр В.А.Иванов уулзалгада хабаадаа.

Буряад Республикын Президент болон Правительство хэблээлэй алба

БОГОНИ МҮРӨӨР

Байгша оной декабрийн 17-до нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын эмхи зургаануудта һунгалта үнгэргэлгэдэ 1743,4 миллион түхэриг мүнгэн гаргашалагдаха гэжэ Буряад Республикын Правительство тодорхойлоо. Регионуудта дэмжэлгэ үзүүлхэ талаар федеральна жасаһаа энэ мүнгэн үгтэхэ юм.

Гүрэнэй Дүүмэдэ депутатуудай һунгалтатай нэгэ үедэ үнгэргэгдэхэ хэн тула, нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын эмхинүүдэй һунгалтада ехэ мүнгэн гаргашалагдахагүй гэжэ Буряад Республикын һунгалтын региональна комиссийн түрүүлэгшэ Н.М.Цыганкова мэдүүлээ.

Республика руу бусад регионуудһаа архийн зүйлнүүдые асарһанай түлөө Буряад Республикын бюджетте оруулагдаха татабарийн дээдэ хэмжээн тогтоогдоо. Уудаг спиртадэ, мүн хара архида—70 процент, архийн бусад зүйлнүүдтэ—15 процент татабари тодорхойлодоо.

Татабарийн мүнгэн нютагай бюджетте оруулагдаха юм. Энэ татабарийн хэр зүбөөр, дүүрэнээр саг соогоо бэлүүлэгдэһыень налогой инспекци хинаншалгаха ёһотой. Шампанска болон пивэдэ татабари тохогодоггүй.

Республикада ажаһуудаг хүн зоной гурбанайн нэгэ хуби шанараараа ариг сэбэрые сахилгын эрилтэнүүдтэ огто таарахагүй уһа хэрэглэнэ.

Республикын 653 хуурийн оройдоол 65-ниинь үһэний түхээр элгэнүүдээр хангаданхай.

Улаан-Үдын хирпиин заводто ажаллажа байһан хитад бүлэг хүдэлмэрлэгшэ хоротой эдэе хооо хэрэглэһэнһээ ехээр үбшэмбэ 15 хүн эмшэлэлгын газарта оруулагдаа, 8-найнь бөөмн элүүр энхын байдал хүндэ.

Граждан обороны хэрэгүүдэй, онсо байдалы болон гэнэ усалай хойшолонгуудые усалдаха талаар комитедэй түрүүлэгшэ Г.Ф.Соловьевой хэблээлэй албанай түлөөлэгшэдэй мэдүүлһэнэй ёһоор, эдэе хооо бэлдэхэдэ, даһанай оронд хэрэглэгдэһэн сагаан бодон үбшэлэлгын шалтагаан болоо Мүнөө үедэ тэрэ бодон санитарно-эпидемиологическа хиналтын лабораторидо шэнжэлэгдэнэ.

Түмэр замай Мишик Переемная станцинуудай хоорондо 21 хооно цистернэтэй состав һаяшы рельсхэ халыа.

Хүнүүд хохидоогүй гэжэ онсо байдалай болон гэнэ усалай хойшолонгуудые усалдаха талаар комитед мэдээсэнэ. Мүн байгаа хохидоогүй хохидоогүй үзүүлэгдэггүй.

Буряад Республикын Президент болон Правительство хэблээлэй алба

ФЕРМЕРЭЙ БАЙДАЛ ЯМАР БЭ?

Фермернүүд гэшэмнай хэд болоноб? Мүнөө сагта энэ асуудал гарахал ёһоороо гаранал даа. һаяшаг болотор бата бэхи колхоз, совхозуудта хүдэлжэ байһан хүнүүд фермернүүдэй хүдэлөөнэй эхилэхэдэнь, хубийнгаа зөөри зөөшэ абаад, амыраа гараһан зон болоно. Эдэнэй зариманин унтаха нойроо мартан, үдэр хүнгүй мал харууһалжа, газар хахалжа, тарьяа ургуулжа, өөһэдыгөө бишыхан ажахы ашаг үрэтэйгөөр эрхилхые оролодог байна. Нүгөө заримашуулын гүрэн түрөөе абаһан урьһаламжынгаа мүнгөөр машина, техникэ худалдан абаад, элдэбын наймаа эрхилдэг болоһоно.

Һүүдэй байдалаар абажа харахалда, тарьяанай үгыржэ халаһан, хандаржа байһан ажахынууд нилээд олошоржо байһыень мэдэрхээр байгша. Үхэр малаа олошоруулжа шадаагүй, гүрэн түрөөе үгтэһэн миинтэ шахуу мүнгээ саг соонь зүбөөр хэрэглэжэ бираагүй, машина, техникэ абажа үрдэггүй фермернүүд эдэнэрэй тоодо оролоһоно. Аймагай түб хууринда

фермернүүд болобди гээд урьһаламжын мүнгэ абаад, бэлэн мүрөөр байжаха харгы бэлдэрэгшэд баһал саашанхи "замаа" хаажархёо.

Байгша оной түрүүлгын хахад жэлэй байдалаар манай аймаг дотор фермерэй 160 ажахы бии гэжэ статистикийн комитедэй тоо баримтанууд тодорхойлоно. Эдэнэртэ бүхыдөө 2133 толгой үхэр, тэрэ тоодо 712 үнэзи, 4849 хонин, 335 морин тоомогдоно. Тэдэнэйн 66 ажахынь Улхасаада, 23-ниинь Эгэтэдэ, 18 ажахы Тулдуунда, Нарһатын хүдөөгэй захиргаанай мэдэлдэ 23, Гүндэ ба Иисэнтэдэ—5-5, Ульдэргэдэ—10, Эгэтын-Адагта—4, Комсомольск—ба Тэлэмбэдэ—3-3, Целиннэдэ—1 ажахы бии гэһэн тоотой юм.

Фермернүүдэй ажахынуудай малайнь тоо колхоз, совхозуудайхида орходоо 6 дахин, Яруунын аймагай хүн зоной үмсын малайхида орходоо 7 дахин үсөөн болоно. Нарһатын хүдөөгэй захиргаанай мэдэлдэ байһан фермернүүдэй малынь бэшэ нютагуудай фермернүүдэйхиһээ бүришые үсөөн. Тухайлан хэлэбэл, эндэ байһан фермернүүдэй 23

ажыхыда бүхыдөө 118 толгой эбэртэ бодо мал тоологдоно. Энэнь ажахы бүхэндэ табан үхэр хүртэнэ. Улхасаагай нэгэ ажахыда дунда зэргээр 20 толгой, Комсомольскдо—12, Гүндэдэ—17, Ульдэргэдэ 8 толгой бодо мал бии юм.

Аймагай фермернүүдэй ажахынуудта 20 мянга гаран гектар газар хубаагдажа үгтэнхэй. Статистикийн тоосооной ёһоор, мүнөө жэлдэ 73,6 гектарта хартаабха, 1,2 гектарта огородой эдээн, 273,6 гектар дээрэ обёос, 415 гектар талмайда зеленко таригдан байха юм.

Манай аймагта фермерэй ажахынуудай ямараар эрхилэгдэдэг байһыень эдэ тоо, баримтанууд элирхэйлжэ үгэнэ бшуу. Энээн дээрэ аймагай болон нютагуудай захиргаа нууд һайсахан бодомжолжо үзэхөөр байна.

А.Ц.ДОРЖИЕВА, "Ярууна" газетын редакциин корр.

АГУУ ИЛАЛТЫН 50 ЖЭЛ

АЖАЛДА, ДАЙНДАШЬЕ АДЛИ ТЭГШЭ ЯБАА

Воронежско, хүүдэнь 1-дэхи Украинска фронт болгодоо нэн. Манай алба хэдэг, частиин тогтоод байһан газарта немецүүд гэнгэ добтолжо эхилбэ

Армиин хүүдэ нютагаа бусаад байхадаа, элдэб ажалда оролдосотой найнаар хүдэлөө, Эрхүү хотодо үнгэргэгдэһэн хүдөө ажахын түрүүшүүлэй слэдо хабааһан байна.

Удаань эрдэм хургуулиа дээшлүүлхэ гэжэ шийдээд, юридическэ хургуулиа орожо, амжалтатай дүүргэһэн юм. Юридическэ эрдэмтэй болоһон Михаил Мархусаев 15 жэлдэ мүрдэгшөөр, 5 жэлдэ прокуророор, 20 жэлдэ адвокатаар хүдэлжэ гараа.

Ажалдаа амжалта туйлаһанайнгаа түлөө Хорин районий юридическэ консультацие даагша Михаил Матуевич Мархусаев СССР-эй Юстициин министерствын Хүндэлээй грамотануудаар шагнагданхай. Нэгэ грамота дээрэнь олон жэлдэ СССР-эй юстициин министр ябаһан В.И. Терехилов гараа табиһан байха юм. Шагналай бусад грамота болон дипломууд олоор хадагалаатай байгаа нэн.

Мүнөө Михаил Мархусаевай адвокат ябахдаа туһалһан олон хүнүүд тэрэндэ хайниие хүргэжэ, магтажа ябадаг юм. 1963 ондо ниислэл хот Москвата үнгэргэгдэһэн Бүхэроссин эрхим мүрдэгшээдэй зүлөөндэ хабаадаа нэн.

Дайн байлдаанда баатарлигаар тэмсэжэ шалгарһан, хүүдэнь юридическэ албан зургаануудта олон жэлдэ аша үрэтэйгөөр хүдэлжэ, наһанайнгаа амаралтада гараһан Михаил Матуевич далаад гаража ябаашье наа, хүнгэн сарюунаар харагдадаг, гэртэхи ажалаа жэншэдгүй дүүргээд байдаг юм. Наһанайнь нүхэр, Бурядай АССР-эй габыята врач ябаһан Вера Ефимовна Матвеева наһа бараһан хэдэн жэл боложо байна.

Михаил Матуевич Мархусаевай Сергей хүүбүүнийн Свердловско областиин Белоярска атомна станцида инженер-атомшицаар хүдэлнэ.

Багшанарай дээдэ хургуулийн хэлэ бэшгэй факультет дүүргэһэн Галина басаганиинь ород хэлэнэй ба литературын багшаар хэдэн жэлдэ хүдэлжэ байһанхай. Эдэ үхибүүдын хир-хирэ болоод лэ эсэгэдээ айлшалжа, эрьежэ байдаг.

М.М. Мархусаев олон жэлдэ хүдэлһэн дүй дүршэл ехэтэй юрист хадаа хуули ёһондо хабаатай хэрэг бариха талаар хүнүүдэй хандахада, туһаламжа үзүүлдэг, заабари зүбшэл үгэдэг байна.

Б. ЛАЙДАПОВ.

Хорин аймаг.

ДАЛАЙ-ЛАМЫН МЭДҮҮЛГЭ

Түбэд орондо Хитад сэрэгэй байдаг ушар хадаа тэндэхи арад зоной үндэһэ яһанай болон эрхэтэнэй эрхые хаһана гэжэ ямаршье ороной арад зон мэдэдэг ёһотой. Хитадай засагаархид Далай-ламада нэгэтэ бэшэ Түбэд ороноо бусахынь дурадхаһан байха юм. Тийхэдэ тэдэнэр Далай-ламые иматгал шажанай хүтэлбэрилэгшэ гэжэ тоолохые оролдоно. Харин Далай-лама энээнниень буруушажа, Түбэд орондоо гансашье шажан мүргэлэй бэшэ, мүн гүрэн түрүн хүтэлбэрилэгшэ байхыень мэдэрхэ эрилтэ тэдэнэй урда табина. Гадаадын олон гүрэнүүд тэрэнэй ажабайдалаар, ажал ябуулаар, хараа бодолоор угаа ехээр һонирхожо, Түбэдһөө сэрэгэе гаргахыень КНР-эй засагаархидта эрилтэнуудые табидаг болонхой.

Түбэдэй асуудалые ганса КНР-эй правительствын бэшэ, харин дэлхэйн арад зоной шийдхэлсэхэ саг хүрээ эрээ гэжэ Далай-лама Энэдхэгэй Уттар-Прадеш штадта албанайнгаа хэрэгээр ошоходоо, мэдүүлһэн байна.

Хитадай арадай-сүлөөлэлгын армиин частьнуудай Түбэдтэ ороһонһоо хойшо КНР-эй правительство энэ газарые оронойнгоо таһаршагүй хубинь гэжэ тоолодог гэшэ. 1959 ондо Хитадай сэрэг һасада эмхидхэгдэһэн зэбсэгтэ буһалгаа даража, шанга гурим тогтооһон байха юм. Тийхэдэ Далай-лама нэгэ һаналтанаа дахуулжа, Энэдхэг орон гараха баатай болоо нэн.

"Би Энэдхэг орондо амгалан тайбан, дэлхэйн ороноудай түрүү үзэлтэй хүнүүдтэй һанал бодолоо андалдажа, оюун ухаагаа баяжуулан һуунаб. Түбэд орон нютагаа, үндэһэн хэлээ, арад зоноо һанан дурдан ябадагби", - гэжэ Далай-лама Данзанжамса хэлэнэ.

Урданай Далай-ламанар Түбэд ороноо гарадаггүй шакуу байһан. Харин Далай-лама Данзанжамса дэлхэйн бүхы ороноудайрышахуу ябажа, буддын шажанай хургаалые түхөөхэһөө гадна, эб найрамдалай, хани барисаанай түлөө, Түбэд оронойнгоо энхэ тайбанай түлөө эсэшэ сусашагүй тэмсэл ябууддаг.

(ИТАР-ТАСС).

нилээд бомбодуулжа, хурдан түргэн хүлэгүүднай харайдал дундаа бүдэрөө, хайратай залуу хубүүднай хариин газарта алдлаа гэжэ элирнэ.

Энэ станци дээрэ эдэе хоолой продуктуудые абаад, фашистнуудые намнаха замаа үргэлжэлүүлэн, Алексеевкэ станци, хүүдэнь Валуйки станци хүрээ тогтоһон байнабди. Эндэ хүрөөд байхаданай, немецүүд эдэб листовконуудые хаягша нэн.

Нэгэ листовко соонь "Ажалаар хангахабди, найнаар ажаһуукаг. Манай тала руу орогты!" - гэжэ бэшээтэй байһан юм. Тээд иимэ мэхэ гоходонь манай сэрэгшэд яахаяа орохо нэм даа?

Эндэ нэгэ бага амарһан солдат хубүүдые март, апрель, май һарануудта ябагаар баруулжаны ябуулжа эхилээ нэн. Үдэртөө амараад, хүни болоходо баруулжаал, дайн байлдаанай наяржа байһан газар тээшэ гэшхүүлдэг бэлэйбди.

Нэгэ үлгөөгүүр ябажа байтарнай, дайсанай самолёт доохонуур нийдэжэ гараһан, мание хаража тэмдэглэһэн юм. Манайхин буудажэ эхилээ бэлэй. Тэрэ самолётнай холо ошонгүй унашаһан юм. Иигээд лэ минии дайн эхилээ нэн, - гээд фронтвик дурсан хөөрөбэ.

Хэдэн еүүдхэ унтангүй ябажа, дайсантаяа хүсэд харалсангүй, Корочик гэжэ станци хүрөө бэлэйбди, - гэжэ Михаил Матуевич саашань үргэлжэлүүлнэ. Энэ станци дээрэ байтарнай, намайе хэдэн хубүүдээр мэргэн буудагшадай курсада хургаһан юм. Курсада винтовко, оптическа прицел шуудалдаг бэлэйбди. Советскэ Союзай Герой болоһон нэгэ казах хубүүн мание хургагша нэн. Энэ хубүүн младша лейтенант болоод ябаа.

Курсын хүүдэ зургаан хубүүдые сэрэгшэдэй түрүү зэргэдэ табиһан юм. Одоол эндэ немецүүдые дүтһөө хараһан, буудажэ унагаһан байнабди.

Харанхы болоходо, окоп малтаад, тэрэн сооһоо бүхэли үдэрэй туршада харгыгаар ябаһан немецүүдэй машина, мотоцикленуудые урбалдатарнь, урдаһаамнай ерэнэн солдадуудые шарбатарнь буудажэ һуугша һэмди. Частьдаа ерээд байтарнай, немецүүдэй добтолго эхилһэн юм. Добтолгыень һаатуулжа, урагшаа дабшажа, нэгэ һуурида ороо һэмди. Энэмнай Прохоровко гэжэ станци, тэндэ манай тагнуулшад ерэнхэй утгажа байһан юм.

Уданьшьегүй манай часть хүсэжэ ерээ нэн. Частиимнай тогоошодой эдэегээ бэлдэжэ байтар, немецүүдэй "рама" гэдэг самолёт нийдэжэ гараа бэлэй. Тэрэнэй хүүдэ олон самолёдууд бомбодожо эхилбэ. Энэл бомбодолгын үедэ олон нүхэднай алуулһан юм. Тийгэжэ гэдэргээ сухариха баатай болоо бэлэйбди.

Михаил Матуевич Мархусаев түрүүн Степной фронтдо алба хэһэн юм. Энэ фронтнь

ха. Дайсанай танкнуудшы олоорөө орожо ерээбэ.

Нэгэ танк дээрэнь манай галдуулһан солдадые шагтагалаад ябаһан юм. Иимэ зэбүүрхэмэ аашынь хараһан манай сэрэгшэд дайсдые шадаал наа, олоор хороохые оролдожо эхилээ бэлэй. Энэ байлдаанда Михаил Матуевич олон дайсдые хорооһон, шархатуулһан байна.

Тийгэбэшье гурбан үдэр, гурбан хүни эрэлхэг зоригтойгоор тулалдажа байтараа, баруун хүлөө ходоор буудуулаа бэлэй. Гэнтэ мэдээ ороходоо, хээрэ, талын дунда хэбтэжэ байба. Үндыжэ харахадань, алуулһан, хүндэлер шархатаһан манай сэрэгшэд олон нэн. Зарим сэрэгшэдэй "Уһа үгыт, эндэмни буудаад халгаагты! Тэсэшгүй үбшэнтэй байна!" - гэжэ байжа хашхаралдахань тон элээр дууджа байгаа нэн. Хэбтэжэ байтарнь, санитарна отрядыхид ерээжэ, медсанбадта абаашаһан юм.

1943 оной июлийн 23-да медсанбадта абтаһанаа тэрэ элээр һанадаг. Михаил Мархусаевай шархатаһан хулын даарахадаа, хий бараанда ходоодо үбдэдэг, шархирдаг болонхой. Тэрэ хоёрдохи бүлэгэй инвалид юм.

Шархатаһан манай сэрэгшэ Саратовска областиин Вольск хотын госпитальдо хахад жэлэй туршада аргаламжа гараа.

Эмшэлүүлжэ эдэгээд байхадань, залуу хубүүе Могилёвско ябаган сэрэгэй училищида хурахыень эльгээгээ нэн.

Училищиин хүүдэ Михаил Севернэ флотдо алба хээ. Мурманск хотоһоо холо бэшэ Норвегитэй хилэ дээрэ Линхамара посёлотго хилын харуулшанай уялга дүүргээ бэлэй. 1947 ондо гэртээ табигдажа, нютагаа бусажа ерэнһэн юм.

Залуу сэрэгшэ зоригтойгоор тулалдаһанайнгаа түлөө Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай Пшатын орденуор, "Шэн зоригтой түлөө" болоод бусад олон медальнуудаар шагнагданхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Т. Н. Ильина. С. Баддуйевай фото.

Эхирдэ-Булгадай аймагай... Мархуусайн гурбан... эхэнхэ хубүүн... эсэгэн нэрэ... үзэгүүдээр... хадань, нэрээ... хубүүндэ Михаил... үгэһэн байгаа... нютаг дээрээ эхин... дүүргээд... Усть-Ордада аха... хуралсалаа... хубүүдэ... Эсэгэ... хамгаалгын дайн... заруу хубүүн армида... Түрүүшынхые сэрэгэй... татагдан залуу... Эрхүүгэй санитарна... бэлдэдэг... зургаан нара... Шэтын... Оловянная станци... абашаа нэн. Юуб... энэ станциһаа жоло бэшэ... дэсан дээрэ тэрэ үедэ... байрлаһан байгаа... Михаил хубүүн энэ... санитарна... эльгээгдэһэн юм. Нарын туршада санитарна... хүдэлжэ... эрхимээр... болоод байхадань,... ябаган сэрэгэй... эльгээгээ нэн. Энэ... аргаар, 1943 оной февральин... Сталинград... Паулосай... сэрэг... буа һамна... бээ тушаһан... Иимэ ехэ, толотомо... манай сэрэгэй... зунай... үнгэргэхэ... үрэгэй ямар... үнгэргэхэ... үрэгэй ямар... хэды сагта хабаадуулжа... түсэблэжэ... эхилээ нэн. Училищи дүүргэһэн залуу... эшелондо хуулгажа,... Грязи... абашаһан юм. Энэ станци дээрэ нара тухай... Дайн сэрэгэй боложо... ээлжэ... хэм хэмжээнэй... хубилжа байһан... мание дахяад... баруулжаны... хото тээшэ ябуулаа... энэ хотһоо... зарим... дайсанай үлөөһэн... дээрэ тэрэжэ... манай залуу... ябаһан... Лиски станциин... талын дунда тогтоо... Лиски станцишадар алуулһан... гүйдэл дундаа... урбалдан... сэрэгэй морид олон... манай морин... дайсанай самолёдуудта

Адли разрядай, оёдолшон Тансья Николаевна Ильина хорин жэлдэ "Элегия" гэжэ фирмын оёдолгой цехтэ хүдэлнэ. Даруу зантай, олон үгэгүй оёдолшоя 35 оёдолшоной дунда онсо... коллектив соогоо түрүүшүүлэй нэгэн болоһонхой юм. Энэ... хубсаһан ходоодоо һайн шанартай байдаг.

ТЮМЛИ

ХҮН БҮХЭН уг гарбалаа мэдэхэ дуратай байдаг. Тэрэшые ойлгосотой даа. Уг изагуурайнгаа үни үнгэрхэн түрэлхидөө бодхоожо, элинсэг хулинсагайнгаа үндэр үбгөөнэртээ, эмгэн эжынэртээ нюураараа уулзажа хоёрэдэхэ, шэг шарайень хараха аргатай бэшэ хэн хойноо таамаглахааа ондоо аргагүй.

Ши, юрэдөөл, ород гарбалтай бэшэ аагши?- гэжэ нэгэ хүншэн бүри залуухан ябахадам хэлэжэ, амаа айгайтарни, намайе тайхуулаа бэлэй.

- Юүндэ тиигэжэ ханаабта?- гэжэ асуухааа ондоо үгэ олоогүй хэм.

- Үндэр-үндэр гэшхэдэгши. Буряад хүнэй гэшхэдэл ондоо, газарлиг юм гүб даа, - гэжэ харюусаа хэн. Буряад хүнэй яагаад "газарлигаар" алхалдагы, өөрөө яахадаа "үндэр-үндэр" гэшхэдэгээ би ойлгожо ядаад лэ үлөөл хэм даа.

Һүүлэй үедэ уг гарбал тухай, угайнгаа бурхадые хүндэлхэ тухай хөөрөлдөөн хаа хаанагүй гараад болонхой. Манай угай олон хүн гэнтын аюулаар һүүлэй жэлнүүдтэ аялаа. Энэ ушар бидэнэй ханаа зобоонониинь ойлгосотой.

Түбэгтэ ороходоо, түгсүүлдэшые мүргэхэш, - гэжэ хүндэн эжымнай хэлэдэг бэлэй. Тиигээд лэ ламадэшые ошохо, бөө удагадташые хандаха сар ерээ.

Үни заяанай угаа тахиулаагүй зон байнат. Угтатнай угаа ехэ удаган байнан юм байна. Тэрэтнай таанарнаа юүмэ эрижэ байна. Тэрэнээ хүндэлөөгүй хаа, иигээд лэ булта халахат, - гэжэ нэгэ бөө абаралдаа. Тиигээд лэ эхэ эсэгынгээ түрэнэн гарахан нютаг руу ошожо, "хорхойн мүрөөр" мүшхэжэ, Үлэнгэ нютагайнгаа (Шэтын область) үбгэдые оложо хөөрөлдөө гээшэб.

Одоо жэгтэй һонин юүмэнүүдые тэдэ үбгэдһөө дуулажа, мэдээгүй юүмээс

мэдэхэ болоолби даа. "Этигэхэ дурашыегүй хаа, этигэхэш", - гэжэ ород зон хэлсэдэг.

Эсэгымни угта, нээрэшые, аргагүй ехэ удаган байгаа юм ха: хая бушаганахан түүдэгэй шад улаан сог дээрэ хүд нюсөгөөр хатардаг, улайгараа халахан түмэрэй саб сагаан болоходо, шард гэтэр долёодог. ехээр онгоёо оруулбал үшоошые ондоо шэди харуулха хабатай байгаа юм гэнэ.

Угтатнай угаа ехэ удаган байна гэжэ ганса хүн хэлээ бэшэ бшуу даа. Хоорондоо бэе бээ танихагүй хүнүүдэй тон адляар хэлэһэниинь гайхалтай

Хамаг гомдолоо мартажа, одоо хүлисэбэ гээшэ, - гэжэ хүнүүд намда билдуулаа. Тиигэниинь лэ болтогой гэжэ зальбарааб даа. Дүтымни хүнүүд тодхорто бү дайруулаг лэ, үри хүүгэдни муу юүмэ бү үзэг лэ гэжэ ханаха зуураа, хэн хэнэйшые үхибүүд хайн ябаг лэ гэжэ ханааб.

Үнөөхил үндэр-үндэр гэшхэдэг ушарни эсэгын талаһаа бэшэ, харин эжымни угтаа унгитай байшоо. Үнэхөөрөөшые, минни эхын түрэнэн эсэгын фото-зурагыс харахада, үндэр хамартай ород үбгэндэл адли юүмэ һуудаг. Ушарынь хадаа нагаса абын гарбалда ород хүн

ҮНДЭР-ҮНДЭР ГЭШХЭЛЭЭД...

юм.

Бөө удаган, бурхан шажан гэлсэхэдэнь, намда хабаатай бэшэ шэнгээр ханагдагша юм хэн. Элдэб параллельнэ түбинүүд тухай хаа-яа уншахадаа, юүгээшые бэшэнэб даа гэжэ бодогшо хэм.

Угаа хүндэлхэ гэжэ ошоходоо, уг гарбалаа хайса мэдэһэн хойноо манай бүлын хэрэгыс даажэ шадаха удаганиие бэдэрхэ хэрэг гараа. Хүн бүхэн даахагүй юм гэнэ.

Тиигээд хаяшагай шанар хүүлэжэ, удаган болоһон залуу эхэнэр дааха зыятай байба.

Бөөнэрэй онгоёо оруулхыс урдань хэн хараба даа. Минни абаашахан юүмыс үргэжэ, зурам юүмэнүүдыс галдажа байхадаа, үнөөхи уг гарбалаймнай удаганай һүдыс дуудахадань, нюрга руум хүйтэ даагаад, хуухымни үһэн өөдөө хөөрэхэдэл гээ. Наһаараа шагнаагүй шүлэг шагнаһандал болооб.

Томо гэгшын турлааг зүүн тээһээ ниидэжэ ерээд, орой дээгүүрнай гурба дахин гороо хээд, һөөргөө ябашоо.

- Тэрэ ехэ удагантнай ерээ.

байһан байна. Хэды үеын саана байһан юм, яагаад буряадуудтай хуби заяагаа холбоһон юм - мүнөө мэдэхын аргагүй, харанхы түүхэ.

Гэбэшые алишыс угаа адли хайн мэдээд ябахадэ, хэндэшыс хаалта хэхэгүй - энээхэн үнэниие наһаараа мартангүй хадууба гээшэб.

Угаа мэдэхэгүй хүн

Угаа тэнэг,

Гарбалаа мэдэхэгүй хүн

Гани тэнэг,-

гэжэ нютагайм үбгэн намда ойлгуулаа. Тиигээд лэ үри хүүгэдни "гани тэнэгүүдэй" тоодо орожо ябахгүй ёһотой гэжэ ханааб.

Уг гарбалайнгаа хэншыс байгаа хаань, досоогоо хүндэлжэ, хайханаар ханажа ябахэ хэрэгтэй байна. хаяхан "Буряад үнэнэй" октябриин 7-ной дугаарай "Толидо" ехэ һонин оньһон үгэнүүдэ толилогдоһон байгаа хэн. Жэшээнь:

Түрэнэн дайда

Түшэхэдэ хайхан,

Эхэ нютаг

Эльгэндэ хайхан.

Наран дайда -

Түрэнэн дайда.

Нангин бурхан -

Түрэнэн эхэ.

Угаа мэдэхэ гээшэмнай эхэ эсэгынгээ, өөрынгөө тоонтые эрьежэ, тахидаг байһан хада ууладань хүгэдэжэ, сахижа ябахэ тухай хэлэгдэнэ. Тэдээхэн оньһон үгэнүүд энээниие батална гэжэ ойлгоо хэм. Удаадахи оньһон үгэ баһа энээн тухай хэлэнэ бэшэ аал:

Булган дайдынши

Булан бүхэндэ

Бурхан һууха.

Ямаршыс гарбалтай хаа. хэршыс үндэр-үндэр гэшхэдэгшыс хаа, буряад бүлэдэ түрэнэн, буряад хүнби. Тиимэһээ буряад арадай соёл болбосоролдо хабаатай бүхы зүйл минни зүрхэндэ дүтэ

Р. ЦЫДЫПОВА.

Илья гэһэн нэрэшини Муром хотодоо эхитэй гү? Али магад элинсэгэйш Абын алдарһаа эхитэй гү? Аба, эжын эрхэхэн Аягтай, шогтой Ильяхан Сэнгэн, жарган наадана, Сэдхэл дүүрэнээр энээнэ. Эхэ, эсэгэдээ дүнгүүлэн, Эрми эрхим болоорой. Эрдэмэй далай гаталан, Этигэл, найдал олоорой.

С. БАЛДУЕВАЙ фотоэтид.

"БУРЯАД ҮНЭН" ЗАХЯАБДИ

1. "Буряад үнэн" абанабди, Булта һонирхон уншанабди. Үбгэн абадаа өөрөө Уншаад түргэн үтэгшэб. Хүтцөн эжыдээ хөөрөөд, Хүхюун зугаа дуулгагшаб. "Хонхо" хуудаһанда дуратайб, Хужарлан уншаад халагшагүйб. Ханхинама хайхан дуунууа, Хурдан далитай шүлэгүүд, Оньһон үгэнүүд, таабаринууд Олоор барлаатай байдаг. Олзуурхан бултыень шагаагаад. Орой болотор һуушанаб. Орондоо оройдор хурхираад, Олон зүүдэ манагшаб: Дали жэгүүр ургаад, Дэлхэйе тойрон ниидэнэб. Дайда түбинин байдалыс Дээрэһэнь хаража шэртэнэб. Отгоргойдо дэгдэн гараад, Одо мүшэдыс найжалнаб. Үргэн дэлхэйдээ бусаад, Үетэн нүхэдөөрөө зугаалнаб, Удхалан байжа хөөрэнэб, "Үнэн" газетэе магтанаб!

2. Арбан хоёр жэлэй эхин-ама сагаан Хулгана жэлэй "Буряад үнэнөө" захяабди, Булта һонирхон уншахаа, Баран нүхэдтөө дуулгахаа, Баһал хүхюунээр зугаалгахаа, Үльгэр түүхэ, домогуудыс Урданай ёһо заншалнуудыс "Үнэнһөө" уншажа ойлгохобди, Ухаан бодолоо баяжуулахэ Урматай ябахабди хүхюун Урагшаа ханаатай дорюун
3. Хүрьһэтэ дэлхэйн шэмэг Хүжэ номин Буряадайм Хүбүүд, басагад, ахайнар! Хүндэтэ эжы, абанар! Ухаатай эсэн абгайнари Урин сэдхэлтэй эжынэри Буурал сагаан үбгэдэй, Балшар наһатай хүүгэдэй Бодол ханаае эзэлһэн "Буряад үнэн" захиты, Булта һонирхон уншагтай Ута наһа наһалжа, Удаан жаргал эдлэгты "Үнэн" газетэе абаад, Уншажа, хөөрөжэ һуугты Арюун сагаан сэдхэлтэй, Айла зондоо хүндэтэй, Аягаар дүүрэн эдэтэй, Айраг, тараг элбэгтэй-Амар мэндэ жаргагты!

С-Ж. ЦЫРЕН

Захааминай аймагай Санага нютаг.

ХЭЛЭЖЭРХИХЭМ ГҮ ТААНАДТА?

Сэсэгтэ нугаар сэнгэхээ болёоб, Сэнгэхээ залхуураа гээ гүт? Хүл нюсөгөөр гүйхөө болёоб, Хүлөө гамнаа гээ гүт? Уһандашыс мүнөө шунгахаа болёоб. Уһанһаа айгаа гээ гүт? Юун гэжэ ханаабат? Таахагта? Нюунгүй хэлэжэрхихэм гү, Таанадта. Тоонто талам хагдараад, Хооһон шэнги харагдаал, Бурзан хюруу сайраад, Бузар хүйтөөр хайраал. Оймодог голни хайнагтаа... Ойлгоод мүнөө байнабта-а?

Эрдэни ДУГАРО МИИСТЭЙ

Мии, мии, миистэй, Миин бү хэбтышээ! Пииг, пииг, пиистэй, Пеэшэнэй араар юустэй! Пииг, пииг, пиистэй, Эргэнэг дээгүүр яастэй! Пииг, пииг, пиистэй, Гэрээр дүүрэн пиистэй! Мии, мии, миистэй, Миин лэ ши муустэй!

МАРИ-ЭЛ ОРОНДО

Манай республикын Бестужевай нэрэмжэтэ ород драмын болохоё байһан уласхоорондын түрүүшын фестивалда хабаадаг Иошкар-Ола (Мари-Эл Республика) хото октябриин 25-да ошоо Энэ һонирхолтой фестивалда СНГ-гэй республикануудһаа ород драматическа театрнууд зүжэгүүдээ харуулжа мүрөө байна.

Санкт-Петербург, Алма-Ата, Вильнюс, Ереван, Уфа, Казань, Элиста, Якутск болон бэшэшыс хото городуудай ород драматическа театрнууд уласхоорондын фестивалда хабаадажа, хүсэ туршадсаха байна. Энэ болохоёо байһан фестивалда классигүүдай, онсолбол, Островскиин, Чеховэй, Пушкинай баруун гүрэнүүдэй агууехэ драматургнуудай зүжэгүүд табиг олоной анхарад хандуулха байһаниинь дамжаггүй.

Манай республикын ород драмын театр Мольерэй "Тартюф" гэжэ зүжэг олоной анхарадад табижа байна. Энэ зүжэгтэ ахамад режиссер Б. С. Горбачевский найруулан табиһан нүхэрнай ГИТИС дүүргээд, ород драмын театрта найруулагшаар ажаллажа байна. Дээрэ дурсагдагша Мольерэй "Тартюф" ород драмын театрай тайзан дээрэ тэрэнэй түрүүшын зүжэг болон, саашадаа Чеховэй "Чайка", Толстойн "Иван Грозный" болон ород классигүүдай бэшэһэн ондоо зохёолнуудар зүжэгүүдыс табижа тусэбтэй.

Фестивалда абаашахаяа байһан "Тартюф" гэжэ зүжэгтэ артистнар М. Ланина, О. Островская, А. Архипов, О. Пелевина, Буряад Республикын габьяата артистнар В. Барцайкин, Харитонов ба Россин арадай артистнар К. М. Никулкина, Юхневич гэгшэд хабаадана.

Уласхоорондын фестивалда амжалтатай хайнаар ябаад гэжэ үрэгээд, октябриин 20-до Бестужевай нэрэмжэтэ ород драмын театр ээлжэтэ 67-дохи театральна сезоноо нээгээ гэжэ уншагшануулаа.

Б-Д. БУ...

СУХАЛТАЙ ХАЙДАБ СООХОР СОДБО ХОЁР

(конференц)

"БҮМБЭР-БҮМБЭР"

(Спэнэ дээрэ Сухалтай Хайдаб Соохор Содбо хоёр уулзана)

СОДБО. Хайдаб!

(Хайдаб дуулаашагүй болоод)

СОДБО. (Хайдабта дүтэлжэ)

Хайдаб абяагүй байна)

СОДБО. (Шэхэндэнь дүтэлжэ)

Хайдаб үри!!!

СОДБО. (сошоно) Энэ яажа

ийна гээшэби?! Яатараа

хүмүшнэ? Эндэш дуули хүн

СОДБО. Угы теэд лэ

сохуудшнэ "Хайдаб, Хайдаб"

эел байналби.

ХАЙДАБ. (угынь нажаажа)

"Хайдаб, Хайдаб"... Хүндэ

үртгэйгөөр хандажашье

андахагүй...

СОДБО. Зүб лэ даа, зүб.

Хайдаб имэл зон гүбди даа,

артамхай. Шал мартамхай

лодо байнади даа.

ХАЙДАБ. Зай, болил даа!

Хайдаб эсэгын нэрэ мартааб

эсэ гү?

СОДБО. Угы ааб даа, үүримни

сухалтай... э-э... Хайдаб... хэн

ийн даа... Хабтаевич. Теэд...

ХАЙДАБ. Юу "теэд" гэжэ?

СОДБО. Тэрэ яагааб даа...

Хайдаб даа тэрэ... Юун бэлэй даа...

Яагааб тэрэ мүнөөхи

хонидойнай хорёо соохи

бүмбэр-бүмбэр сагаан

бүмбэр-бүмбэр... Бидэ хоёр

үрэнэрэй адуулдаг, хойто

адануудайнгаа боорёор.

ХАЙДАБ. Зай, болил даа! Хониной хорёо гээд хэлэжэ байһан аад, хониной нэрэ мартааб гэхэшни гү?

СОДБО. Угы ааб даа, Хайдаб Хабтаевич. Тэрэ хониной хорёо соохи "бүмбэр-бүмбэр"...

ХАЙДАБ. Зай тиигээд тэрэ хорёо соохи "бүмбэр-бүмбэр"... Тьфу! Тэрэ...

СОДБО. Тиимэл даа, тэрэ "бүмбэр-бүмбэрхэнүүд" ааб даа...

ХАЙДАБ. (Сухалаа хүрэнэ) Тиин! "Бүмбэр, бүмбэр"...

СОДБО. (хүл дээрээ тохилзон) Тиимэ, тиимэ! "Бүмбэр бүмбэр ааб даа..." (дуулана). "Мааран мааран бэлшэгшэ бүмбэр сагаан минии"...

(Хайдаб тээшээ харана) "Бүмбэр, бүмбэр" "Бүмбэр сагаан..."

ХАЙДАБ. (дуулана). "Мааран мааран"... Бүмбэр, бүмбэр? (Содбо тээшээ харана). Аа? Тьфу! Юун бэлэй саашаа?

СОДБО. Яагааб даа мүнөөхи хонидойнай хорёо соохи "бүмбэр, бүмбэр"...

ХАЙДАБ. Зай яахамнайб даа... Тиигээд лэ "бүмбэр, бүмбэр"...

СОДБО. Тиимэл даа-а. (гараараа хониной ууса харуулан дуулана). Бүмбэр-бүмбэр уусатай. Хүүлын гэгжэ-ээ, модон томо улханай ээргэ юм ааб даа.

ХАЙДАБ. Зай, болил даа! Юун улхан гэжэ... Хүүлдэ аади хүүлтэй "бүмбэр, бүмбэр"...

СОДБО. Үүримни тэрэшни бүмбэр, бүмбэр бэшэ, меринос

гэдэгын гээшэл даа.

ХАЙДАБ. Зай, болил даа! Тэрэше хаа, хонин юм ааб даа.

СОДБО. Ай, даа, Хайдаб Хабтаевич, ши сагаан хониной хүү хэээ эдйэнээ ханана гүш?

ХАЙДАБ. Хүүлээрнэ яахамнайб? Тэрээхэн ууса... Тиихэдэшни үшөө төөлэй урдашни...

СОДБО. Тьфу! Ямар жэгтэй хүн гээшэб! Хүнэй хонин гэхэдэ, тэрэ... меринос гээд халаха юм бэшэл!

Тэрэ яагааб даа, бүрэ бүмбэгэрхэн уусатай, модон томо улханай ээргэ хүүлтэй.

ХАЙДАБ. Зай, болил даа. Хээээнэйнгээ модон улхан дурдаад халанагүйбши.

СОДБО. Тиимэл даа! Үшөө багашаг модон улхан соо багтахашьггүй юмэ ааб даа!

ХАЙДАБ. Поднос! Мүнгэлхэн ехэ поднос дээрэ хототой халуухан шүхтайгаарнь! Ии-их! (амаа тамшаана).

СОДБО. (Гэнтэ ханаа абаһан боложо). Угы тиигээд тэрэмнай юун бэлэй даа?

ХАЙДАБ. Юун юун гэжэ?

СОДБО. Тэрэ яагааб даа "Бүмбэр, бүмбэр". Тэрэ модон томо улханай шэнээн хүүлтэй.

ХАЙДАБ. Хонин юм ааб даа.

СОДБО. Тэрэниешни шамгүйгөөр мэдэжэ байнабел! Хонин гү, нохой гү гэжэ. Тэдэшни шинии хэлэдэгүүдшни, нохой хүүлтэй ябагша даа. Би тэрэ "Бүмбэр, бүмбэрые" хэлэнэб. Юун бэлэй?

СОДБО. Үүримни тэрэшни бүмбэр, бүмбэр бэшэ, меринос

ХАЙДАБ. Зай, болил даа, юрэдөө! Ухааншни бүрил соохорлошоо гү даа?

СОДБО. (Бодолгото болон ябасагаана, юмэ ханажа ядажа зобоно). Юун бэлэй даа, хэлэнэймни үзүүр дээрэхэнэ байнал даа.

ХАЙДАБ. Хонин гэнэб шамда!

СОДБО. Ямар хонин хүн гээшэб? Хүнэй бэшэ гэхэдэ. Тьфу! Тиимэ ааб даа, хонин...

Тиигээд утуу даа, иимэ нэхы нооһотой! Даха, дэгэл, гутал арһаарынь өгшөө лэмнайбдидаа!

Иимэ томо модон улханай шэнээн зузаан ехэ хүүлтэй.

ХАЙДАБ. (Харагшадта) Харатгы даа энэниие, иимэ хүнөөр юун гэжэ хүн хөөрдэдэг юм? Мериносшые хаа, хонин, тэхэшые хаа, ямаан ха юм даа.

СОДБО. Харин шам мэтэнүүдһээл боложо, тэдэмнай харагдахаяа болижо, нэрэнэ мартагдажа байна. Үшөө тиигээд арһан нэхы дэгэлшые байхагүй, хүйтэнэ, хэдэрхэ дахашье байхагүй, баарыа бээлэй, ноохон, дулаахан оймһон!

Тэрэмнай юун бэлэй даа?.. Мартамхайшые гээшэмнай аюултай боложо байна даа, Хайдаб Хабтаевич!

ХАЙДАБ. Зай, ябая саашаа эндэһээ, иигэжэ байһаар шамтай хүнэй наадан болохонни ха.

СОДБО. (гарахаа ябатараа) Мүнөөнэй хонин бэшэ, ходоол бүмбэлээжэ ябаһан буряад Халзамнай гүб даа.

ТААБАРИНУУД

Өөхэ эдидэг, мяха эдидэг, Хүнды модон хонолготой. (Хутага).

Эсэгын хоёр хүбүүд аад, Ньюур ньюураа харалсадаггүй.

(Эмээлэй хоёр бүүргэнүүд).

Шамһаа бага аад, шамайе хаяа.

(Эмээлэй дүрөө).

Эрхын шэнээн бээтэй, эрэ хонгор бээтэй.

(Зүгы).

Гүнзгэй худагай уһан һайхан,

Гүрбэл могойн хэлэн һайхан.

(Бэхэ, гуурһан).

Урдаһаа дүрбэн солдат ерээб.

Хоёрын дахатай, хоёрын дахагүй.

(Үхэрэй шэхэн, эбэртүүд).

Шобогор хадын оройдо шүһан аадар аадарлаа.

(Шобогор малгайн залаа).

Хадһаа буухадаа, халтирхагүй баатар,

Харбагдахад аа, оногдохогүй баатар.

Уусай, уусай баатар, Уусаараа таһархагүй баатар.

(Шоргоолжон).

Мүльһэн дээрэ мүнгэн шагта.

(Һара).

Хурын уһаар угаһаншые бэшэ,

Хурса хутагаар мүлиһэншые бэшэ.

Борбоохойн булган дэгэлээ үмдөөдьябахада, хэр һайхан бэ?

(Хулгана).

ДУУНУУД

(Дайнай үсын дуунуудһаа) Дуулимааршые урдааг

Хара-Уһманай Дулгатайшые хээзэ болохонь юм ааб?

Дураашье нэгэдээгүй манханда

Коммунизмшые хээзэшые болохонь юм ааб?

Хүүсэ урдааг Онёоннай Хүүргэтэйшые хээзэ болохонь юм ааб?

Комсомолшые болоогүй манханда

Коммунизмшые хээзэшые болохонь юм ааб?

СЭРЭГЭЙ ДУУН

Энгэлхэн бороё эсээшые һаань,

Үбһэ ногоондо амаруулахди даа.

Эрьюутэй Гитлэртэ мэхэлүүлээшые хаа,

Үнэһэн шоройгоор дарахалди даа.

Үнэһэн шоройгоор дараха Эрдэмтэйшые манда хүбүүд бии.

Хангалхан хараяа эсээшые хаа,

Хагдан ногоондо амаруулахди даа.

Хомхой Гитлэртэ мэхэлүүлээшые хаа,

Харал шоройгоор дарахалди даа.

Харал шоройгоор дараха Хабатайшые манда хүбүүд бии.

(Эдэ таабаринууд ба дуунуудые Баргажанай аймагай Баян-Голой дунда бургуулин буряад хэлэнэй багша Б. Ш. МОЛОНОВ бэшэжэ абаа).

"Хүндэ сэсэн Сэнгэ! Тамнай ханын сагаар манай Хурамхаан нотагаар ябаагүй хат?! Сүлөө оложо, айлыһаар бэшэшые һаань,

манай аймаг дотор тон муу. Мүн тиихэдэ урда жэлнүүдэйхидэ орходоо, хартаабха багаар таригаар болообди, - гэжэ Юрий Хамарханов табиһан

"АЛТАН ХАЛЬХАТАЙ" ХАРТААБХА...

Манай нотагаар ажалай хэрэгээр тэрэжэ эл! Манай эндэ "алтан хальхатай" хартаабха ургадаг болобди. Тэрэниие харахат!

Энэ эндэ байха. Алтан үндэгэнэй би байһан хойно, юундэ "алтан хальхатай" хартаабха байхагүй юмб? Бодото дээрэнэ хаража гээд байхадаа, эльгээһэн энэ бэшэгым удхыень ойлгохо бээт!

Иимэ удхатай бэшэг хушһанайнгаа танилһаа абаад тийхдаа, "алтан хальхатай" хартаабхаар һонирхобоб.

Юундэ "алтан хальхатай" байба гэжэ гэнэ асуудалада харюу олохо хэрэгтэй болоо һэн.

Холын Хурамхаанай аймаг үржэ ерэхэдэмнай, ургаса тарига түүлэ дундаа ябажа гээблэй.

Аймагай хүдөө ажахын аваленин ахмад агроном Юрий Хамарданович Хамархановтай уулзажа үерлэдэбэб.

Аймагай ажахынуудта ургаса хуряалгын багаар һонирхобоб.

Таряа хуряалгамнай үрэнтэжэ байна даа. Бараг ургаса Барханай колхозой элһэнэй. Сагаан-Нуурай, Мүргэнэй Мүргэнэй Доодо-Юмгынын Хурамхаанай Дээдэ-Юмгынын тракторно-таряан жалай бригадануудай ханизаторнууд, Могойтын шинно-техническэ станциин ороһотой малнуудай мчу бэшэ ургаса уржа абаа.

Эбэшье "Хоёрдохон эсээн" тухай асуугаа бэлэй Тэрэнэйтнай ургасань

асуудалнуудтам харюусаба.

- Юундэ бага талмайда хартаабхаяа таригаар болообта? - гэд һонирхобоб.

- Юундэ гэхэ юм бэ? Мүнөө ажахынуудта тэдэ гектарта хартаабха, тэдыдэ горох, шэниисэ, обёос таригты гэхэ бэшэш. Ямар ургамалнуудые тарихаяа тэдэнэр өөлөөдөө мэдэнэ ха юм, - гэжэ ахмад агроном харюусаба.

Урдандаа дээрэһээ захиралтын үгтэдэг байхада гэхэ гү, али дэлгүүрэй экономикын "дэлгэрхын" урда тээ Хурамхаанай аймагай ажахынууд заабаринин ёһоор хартаабха таряашье хаа, тэрэнэй баян ургаса абадаг байгаа.

Тэрэниенэ баримталһан жэшээнүүдшые бэдэрээ хаа, олдоно ааб даа. Хура бороогүйшые жэлнүүдтэ һахалы, Шамаанхын, Бархан болон Элһэнэй Хурамхаанай ажахынуудай хартаабхашад үндэр ургаса хуряажа, айл, аймаг, республика дотороошые суурхалан, олондо мэдээжэ болоһон гэхэдэ, алдуутгүй.

- Табьяад-жараад онуудаар манай Мүргэнэй Сталиной нэрэмжэтэ колхозой огородшодой бригадын гешүүд Баруун-Хурамхаанда тариһан хартаабхынгаа гектар бүхэнһөө 100-110 центнер ургаса хуряажа абагша һэн. Тиихэдэ капуста, морхооб, свёкло гэхэ мэтын юумэнүүдые таряжа, худалдаанда табигаг һэн.

Холо ойрын гүүртэ отарануудта хүдэдэг хонишод, малшадаа огородой

ургамалнуудаар хүсэд хангадаг

һэмди, - гэжэ тэрэл үедэ энэ колхозой түрүүлэгшээр ябаһан Очир Григорьевич Шанюшкинтай хөөрөлдэхэдэ, намда дуулган хэлээд, - манай Хурамхаанай хартаабха тариха газарнуудганд гасуурта дайрагдаха бэшэ даа. Баргажан мүнэнэй хойто бээер байһан хууринуудай үмсыншые, ниитын газарнууд ханаабын уһаар ундалуулагдана

эмхидхээгүй. Обоолоошыегүй, үрмэдэһэ ногооеньшые түүгээгүй. Хартаабхын хойноһоо харууһалха хэрэгтэй бэшэ аа? Энээн тухай мартаха ёһогүйбди.

Харин Хурамхаанай агроном мэргэжэлтэй Антонида Цыремпиловада хартаабха ургуулжа абаха зорилготойгоор гурбан гектар талмай даалгажа үгэһэн байгаа.

Тэрэнэ Баруун-Хурамхаанда оршодог. Ханаабай уһаар уһалагдахаар юм. Теэд энэ ажахынхид тариһан талмай дээрэһээ оройдоо хэдэн мэцээг ургаса хуряажа абаа. Хай даа, тариһан хартаабхаяашье дүүрэн хэмжээгээрнэ хуряажа абаагүй ха.

Зунай зулгы сагаар хартаабхынгаа талмай дээрэ урғанан буртаг үбһэ ногооеньшые түүгээгүй. Зуруудуудайн хоорондуур обоолон, тунгалаг уһаар газараа уһалан, хартаабхаяа ундалуулаһагүйһөө гадна, үмсын үхэр мада эдэ талмайнуудда гэшхүүлээ, түйбүүлээ.

Эдэ бүгэдэе хараад, мэдэжэ абаад байхадаа, Хурамхаанай, Мүргэнэй колхозуудта одоол "алтан хальхатай" хартаабха хуулагдаа юм байна гэжэ ойлгобоб. Бэшэгэй удха тайлбарилгадан, яһала ойлгосотой болоо.

Мүргэнэй, Хурамхаанай колхозуудай дарганар - Дугар-Цырен Аюшиев, Пурбо Цыденов гэгшээдэй энэ удаа гарғанан адуунуудда, хойто жэлдэ дафтахагүйнэ тула таарамжатай тобилоол хэжэ, зэмэтэй хүнүүдые шүүмжэлхэ бээ гэжэ хананаб.

Энэ ажахыда хартаабха гурбан гектарта таряаг, хамта дээрэнэ 90 центнер хуряагаа гэхэ гү, али гектар бүриһөө 30 центнер ургаса абтаа. Юунһээ боложо, иимэ бага ургаса хуряаба гээшэб? Энэ асуудалда харюусахань тиимэшые хүндэ бэшэ. Тракторно-таряан ажахын бригадын ханизаторнууд хартаабхаяа газарта булажархёод, хойноһоонь мүртэй харууһалга

ургамалнуудаар хүсэд хангадаг

һэмди, - гэжэ тэрэл үедэ энэ колхозой түрүүлэгшээр ябаһан Очир Григорьевич Шанюшкинтай хөөрөлдэхэдэ, намда дуулган хэлээд, - манай Хурамхаанай хартаабха тариха газарнуудганд гасуурта дайрагдаха бэшэ даа. Баргажан мүнэнэй хойто бээер байһан хууринуудай үмсыншые, ниитын газарнууд ханаабын уһаар ундалуулагдана

эмхидхээгүй. Обоолоошыегүй, үрмэдэһэ ногооеньшые түүгээгүй. Хартаабхын хойноһоо харууһалха хэрэгтэй бэшэ аа? Энээн тухай мартаха ёһогүйбди.

Харин Хурамхаанай агроном мэргэжэлтэй Антонида Цыремпиловада хартаабха ургуулжа абаха зорилготойгоор гурбан гектар талмай даалгажа үгэһэн байгаа.

Тэрэнэ Баруун-Хурамхаанда оршодог. Ханаабай уһаар уһалагдахаар юм. Теэд энэ ажахынхид тариһан талмай дээрэһээ оройдоо хэдэн мэцээг ургаса хуряажа абаа. Хай даа, тариһан хартаабхаяашье дүүрэн хэмжээгээрнэ хуряажа абаагүй ха.

Зунай зулгы сагаар хартаабхынгаа талмай дээрэ урғанан буртаг үбһэ ногооеньшые түүгээгүй. Зуруудуудайн хоорондуур обоолон, тунгалаг уһаар газараа уһалан, хартаабхаяа ундалуулаһагүйһөө гадна, үмсын үхэр мада эдэ талмайнуудда гэшхүүлээ, түйбүүлээ.

Эдэ бүгэдэе хараад, мэдэжэ абаад байхадаа, Хурамхаанай, Мүргэнэй колхозуудта одоол "алтан хальхатай" хартаабха хуулагдаа юм байна гэжэ ойлгобоб. Бэшэгэй удха тайлбарилгадан, яһала ойлгосотой болоо.

Мүргэнэй, Хурамхаанай колхозуудай дарганар - Дугар-Цырен Аюшиев, Пурбо Цыденов гэгшээдэй энэ удаа гарғанан адуунуудда, хойто жэлдэ дафтахагүйнэ тула таарамжатай тобилоол хэжэ, зэмэтэй хүнүүдые шүүмжэлхэ бээ гэжэ хананаб.

Энэ ажахыда хартаабха гурбан гектарта таряаг, хамта дээрэнэ 90 центнер хуряагаа гэхэ гү, али гектар бүриһөө 30 центнер ургаса абтаа. Юунһээ боложо, иимэ бага ургаса хуряаба гээшэб? Энэ асуудалда харюусахань тиимэшые хүндэ бэшэ. Тракторно-таряан ажахын бригадын ханизаторнууд хартаабхаяа газарта булажархёод, хойноһоонь мүртэй харууһалга

ургамалнуудаар хүсэд хангадаг

һэмди, - гэжэ тэрэл үедэ энэ колхозой түрүүлэгшээр ябаһан Очир Григорьевич Шанюшкинтай хөөрөлдэхэдэ, намда дуулган хэлээд, - манай Хурамхаанай хартаабха тариха газарнуудганд гасуурта дайрагдаха бэшэ даа. Баргажан мүнэнэй хойто бээер байһан хууринуудай үмсыншые, ниитын газарнууд ханаабын уһаар ундалуулагдана

эмхидхээгүй. Обоолоошыегүй, үрмэдэһэ ногооеньшые түүгээгүй. Хартаабхын хойноһоо харууһалха хэрэгтэй бэшэ аа? Энээн тухай мартаха ёһогүйбди.

Харин Хурамхаанай агроном мэргэжэлтэй Антонида Цыремпиловада хартаабха ургуулжа абаха зорилготойгоор гурбан гектар талмай даалгажа үгэһэн байгаа.

Тэрэнэ Баруун-Хурамхаанда оршодог. Ханаабай уһаар уһалагдахаар юм. Теэд энэ ажахынхид тариһан талмай дээрэһээ оройдоо хэдэн мэцээг ургаса хуряажа абаа. Хай даа, тариһан хартаабхая

байгальшадарай нютагуудта

Агуу Илалтын 50 жэлэй ой

НАЙХАН СЭДЬХЭЛТЭЙ ХҮН БЭЛЭЙ

Хүрһэтэ алтан дэлхэй дээрэ хүнэй наһан гэшэ элдэбээр лэ үнгэрхэ юм байна даа. Би нютагайнгаа аха захатанай нэгэн болохо энэ хүнтэй дахин уулзажа, ажабайдалайнгаа бонинуудаар андадан, үшгэрһон сагаа дурсан, нүхэрэйн дайшаахы ябадал тухай дахин хөөрүүхэ хүсэлтэй ябаһан хүм. Тээд Долгор Жамсарановна хүндэ үбшэндэ айрагдажа, ехэ гүргэхи наһа барашоо хэн даа. Тиигэбэшье найхан сэдьхэлтэй Долгор абгайнгаа налгин дураскаадань зорюулжа, өөр тухайнь, гэр бүлэ тухайнь бэшэхэ, уншагшадта дуулгаха гэжэ шийдэбэб.

Үнгэрэн ходорһон он жэлнүүд, залуу наһалай зали бадаруулан үе. Эсэгын дайнай хүндэ хүшэр үдэр, хүнинүүд тухай оло дахин хөөрэлдэдэг хэмди.

— "Дайнай газарһаа мэдээсэл абаашье наа, олон жэлдэ нүхэрөө хүлээжээ байдаг хэм", — гээд, Долгор Жамсарановна Цыбикова нэгтэ хөөрөө бэлэй. Юуб гэхэдэ, хайрата гансахан хани нүхэрэнь Цыренданиц Мэшико Гомбоевич Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда баатарһаа үкэсөөр унаһан юм. Энэ нүхэрэнай 1909 ондо Шэтын областин Могойтын аймагай Догрой нютагта Гомбын Цыренданин бүлэдэ түрэхэн, эрдэм хургуули хэжэ, багша болоһон байгаа.

— 30-аад онуудай эхиндэ Могойтын аймагай Хара-Шэбэр нютагта 4-дохи класста нуража ябахадань багшанин байһан юм. Нүүлдэн Зугаалайда нурахаалаа баһал тулалдадаг бэлэйб. — гэжэ эгшэ нүхэрнай хөөрөгшэ хэн.

1947 ондо Зугаалайн долоон жэлэй хургуули дүүргэжэ, Агын багшанарай училищида нуралсааа үргэлжэлүүлхэ үедэнь Мунко Гомбоевич бэшэг бэшэдэг, заримдаа уулзадагшье байгаа ха даа. Өөрөө тиихэдэ Улаан-Үдэдэ багшанарай институтта нуража байгаа бшуу.

1939 ондо училищиин хоёр курса дүүргээд байхадань, "багшын институтта орохош" гээд, Улаан-Үдэ асарһан байна. Тэрэл үедэ инаг дуранай хүсэтэ абьяас бадаржа, бэе бээдэе түшгээн ажаһууха, айл бүлэ болохо гэжэ залуушуул шийдэхэн түүхэтэй. Айл боломсоорнь, хоёр залуу багшанары Бэшүүрэй аймагай Шэбэртэ нютагай хургуулида хүдэлхынь эльгээхэн юм. Шэбэртэдэ орд болон буряад хэлэнэй багшаар Мунко

Гомбоевич хүдэлөө: "Долгор Жамсарановна вожатаар, гадна 2-дохи классайхидта заадаг байгаа.

Мунко Гомбоевичой наһаараа найма аха байханаа гадна урдань багшань байһан хадань, Долгор Жамсарановна ехэ хүндэтэйгөөр хани нүхэртөө хандадаг байгаа юм. Инаг дураа холбоһон, жаргалтай бүлэ 1940 оной июнь нарада Роза басагатай боложо, ехэ баярлаа хэн ааб даа. Нээрээшье, тэрэ үе сагнай энхэ амгалан, элбэг дэлбэг байдалтай хэн даа.

Тээд 1941 ондо Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайн эхилжэ, залуу бүлын эбтэй эгтэй байдалы таһадуулжа, саашадаа уйдхар гашуудалшы асаргаа гэшэ ааб даа. 1941 оной декабриин 26-да Мунко Гомбоевич, сэрэгэй албанда татагдажа, Дивизионно станцида сержантуудай курсида нураад, 1942 оной эхиндэ Баруун фронтдо дайнай гал дүлэн руу эльгээгдэхэн намтартай.

Эндэ тэндэхэ дайладалһан газарһаа үдэр бүри шахуу бэшгүүдые ябуулдаг лэ байгаа. Москвагай хажууһаа Смоленск хото хүрэтэр нэгшье шархатангүй дайлагдажа гараха золтой байба. Смоленскын түлөө болоһон шанга тулалдаанда шархатаад, "Серпухов хотын госпитальдо нэгэ нара аргалуулаад, тэндэхэ Прибалтийска фронтдо оробоб" гэжэ нэгтэ бэшэхэн байна. Нүүлшын үедэ бэшэхэдэ, нюуса буугай албанда ябадаг тухайгаа дуулгаһан байгаа.

1942 оной майн 10-да, тэрэл Шэбэртэдэ байжа, Долгор Жамсарановна Марк гэжэ хүбүүтэй болоһон юм. Басаган хүбүүн хоёртой, бараг лэ айл болободи, эсэгэмнай заабол бусаха гэжэ Долгор абгай найдан нуудаг байгаа гэшэ.

Нарай хүбүүгээ тэбээрээд, Роза басагааа хүтлөөд, Шэбэртэхэ өөрынгөө тоонто нютагаа ошоһон, түрэл гэрлэнүүдтаа дүтэ болоһон байна бшуу. Хоёр хүүгэдээ гэжээхын тула ажал хэхэ хэрэгтэй боложо, 1943 оной эхиндэ багшын ажалда ороо бэлэй. Могойтын РайОНО Ага-Хангилай эхин хургуулин даагшаар табяа, хайн хүдэлөө. Нүүлдэн Догройн, Сагаан-Уулын эхин хургуулинуудта баһал бараг хайн ажаллаһан намтартай. Хоёр үхибүүдыньше ёһоорхонууд боложо, урган бордойгоо хэн ааб даа.

1944 оной хоёрдохи хахадта

бүхэли нара соо Мунко Гомбоевичоо бэшэг ерээгүй. Хүлээлгэнэй ехэл хүндэ саг эжилбэ. Тиигэжэ байтарын нэгтэ наһаанда ороогүй гашуудалтай саарһа почтаһон асарһан юм.

— найхан нүхэрөө, үхибүүдэйнгээ эсэгые дайнда алдаад лэ залуу наһанайми жаргал дүүрэжэ, хоёр багахан хүүгэдтэй үлэхэн хүм даа, — гээд Долгор абгай наһаа алдаа хэн. — Хэршье мэдүүлгэ абаһан наа, нүхэрөө хүлээжэл байдаг байгаааб. Хоёр хүүгэдэйнгээ хоорондо ороод, нойрсохо сагтаа бархирдаг хэм. Тиигэжэ ябажа, багшынгаа ажал үргэлжэлүүлээб.

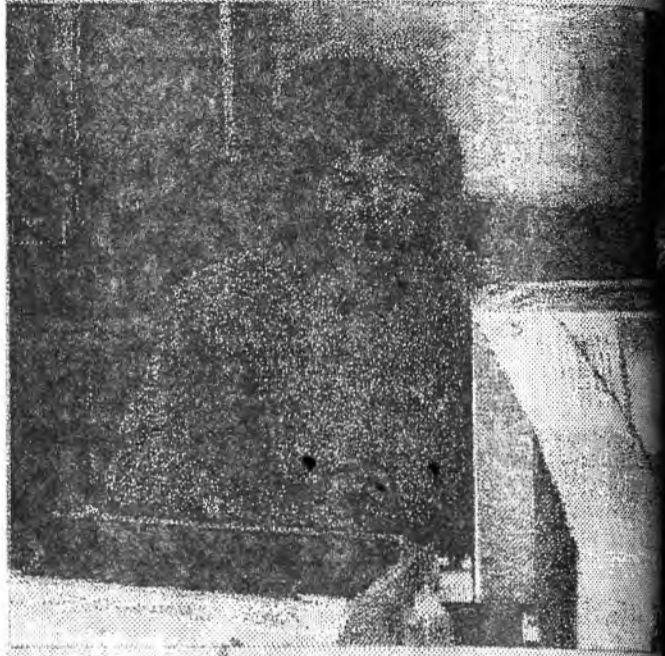
— 1946 ондо "1941-1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ шэн габыата ажалай түлөө" гэхэн медалаар шагнагдаа хэм. 1947 ондо багшанарай училищи заочноор дүүргээ хэнби. 1948-1949 онуудта Хара-Шэбэртэ түрэл колхозойнгоо парттороор хүдэлөөб. Областной партийна хургуули Шэтэдэ дүүргэжэ, партийна ажалда ябааб. Хара-Шэбэрэй хургуулида, Гүнэйн дунда хургуулида хэдэн жэл директорээр хүдэлөөб. Олон ажалда ябажа, хоёр үхибүүдээ хүл дээрнэ. Гаргаа хэм даа, — гэжэ Долгор Жамсарановна нүүлшынгээ уулзалгын үедэ хөөрөө бэлэй.

Роза басаганинь Москвада Тимирязевай нэрэмжэтэ хүдөө ажахын академи дүүргэжэ, "Эрдэмт агроном" гэхэн мэргэжэлтэй болоод, хайн хүдэлжэ гараа. Марк хубүүниинь Зүүн Сибириин технологическа институт дүүргээд, инженер-барилгашан болоһон юм.

Хөөрэлдөөнэйнгөө түгэхэдэ Долгор Жамсарановна наһаа: — "Ондоо найдамтай, зүрхэ сэдьхэлдэ таараһан нүхэр танай наһан соо дайралдаагүй гэшэ гү? — гэжэ асуухадань: — "Сэбэгмаад, дахин инаг дуранай жаргал олохо гэшэмни ороёхон лэ байгаал даа. Тиибэшье басаган хүбүүн хоёртомни түрэхэн эсэгэдэнь адли эсэгэ хаанаһаа дахин олдохоб даа", — гэжэ Долгор абгай хэлээ хэн. Зүб лэ хэлээ бэшэ аал даа.

Багшын ажалда ехэнхи наһааа зорюулан, алишы талаараа аргагүй бэрхэ, шадахгүй юумэниинь үгы, найхан сэдьхэлтэй, хүн зондо хүндэтэй аха захатан хэн даа...

Ц.БОРОКШОНОВА.

Нёдондо жэл Улаан-Үдын главпочтамтда хотын зоной тал хаража, коммунальна хангалгын түлөө түлбэри абалтын нээглэхэн юм. Энэ таһагта оператораар Марина Пурбуевна Родина хүдэлдэг. Зүүн-Сибириин технологическа институт дүүргэхэн мэргэжэлтэ операторай ажал амжалтатайгаар ябуула.

М. ШАНТАКОВА

АГУУ ПОЭДЭЙ ОЙН БАЯРТА

Россин бэлигтэй поэт Сергей Александрович Есенинэй түрэл 100 жэлэй ойн баярта зорюуладалһан хэмжээ ябуулануу хаанагүй олон тоото хүн зоной хабаадалгатайгаар үнгэрэгдэ гэшэ.

Холын хадалиг Хурамжаанай аймагайшье хүдөө тоскуун библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд сагай хэды хүндэ хүшэр наань, поэдэй ойн хайндэртэ зорюуладалһан үдэшнүүд уншагланууды, номуудай выставкэнүүдые шадал зэргээр эмхидхэхэн байна.

— Дунда болон юэн жэлэй хургуулинуудай, лицей-интернали орд болон буряад литературын хэлэ, бэшэгэй багшанар Сергей Есениндэ зорюуладалһан тусгаар хэшээлнүүды үншэжэ хурагшад поэдэй шүлэгүүдые уншаһан байха, — гэжэ аймгай захиргаанай нуралсалай таһагай хүдэлмэрилэгшэ В. Б. Доржиев хөөрэнэ.

Хүдэлмэрийн хэрэгээр Хурамжаанай дунда хургуулин буряад классуудай хурагшадтай уулзахадаа, поэт Сергей Есенин түүн тэдэнэй яһала мэдэхэ, шүлэгүүдынь сээжээр уншадаг байһандаа ехээр баярлаа бэлэйб.

Хурагшадтай нэгэн (нэрынь өөрын гуйлтай дурдабагүйб). Буряадай мэдээжэ поэт, прозаик Александр Жамбалдоржиевай табяад онуудаар Сергей Есениндэ зорюула бэлтхэн:

- Алтан үһэтэ Рязаниин хүбүүн
- Аялга солһон дуугаар нэбшээлээд,
- Орд орооһанх түүрүнээ :
- Омог хүйһи тухайш шэбшээл хэм.
- Сэнхир гэнгэрийн сэнхир аладаар
- Сэдьхэлэйм үндэр хүсэл татаа хэн.
- Эдэн нутадам эрэн алагаар
- Эдэшэ сээсгүүд хайгалгаа хэн.
- Гэхэй мурнүүдые уянгатайгаар уншажа, сэдьхэл болоһон хүлгөөбэ.

Аймагай хургуулинуудай багшанар болон библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд иимэшүү олондо аша туһатай хэрэгүүды бэлтхэн урган ябаа залуу үгэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ үндэр мэдэрэлэй үр тарина. Энэнь ямар найшаалтай гэшэб?!

Г. БАДМА

УЛАСХООРОНДЫН ШАН

"Улаан-Үдын авиационно завод" гэхэн акционернэ бүлгэм эрхим шанартай продукци гаргаһанай түлөө уласхоорондын шанда хүртэбэ. Энэнь түрүүшын уласхоорондын шан бэшэ юм. Тус бүлгэм байгша оной эхиндэ "Арка Европы" гэхэн мүн лэ уласхоорондын шанарай алтан одоноор шагнагдаа хэн.

Швейцариин ниислэл Женевэ хотодо байрладаг уласхоорондын "Шанарай гурим хүтэлбэрилгэ" гэхэн эмхийн шийдхэбэрээр тэдэнэртэ энэ хоёрдохи шан барюулагдаа. Европын, Зүүн-Урда Азийн 63 гүрэнэй предпритинууд баһал иимэ шанда хүртэхэн байна.

Улаан-Үдыннай самолет бүтээгшэдэй уласхоорондын эрилгэдэ харюусама эрхим шанартай продукци үйлдэбэрилэн гаргаха оролдолгонь иимэ үндэр сэгнэлтэдэ хүртэбэ гэшэ. Энэ шантай хамта дипломын акционернэ бүлгэмдэ барюулагдаа. Улаан-Үдын самолет бүтээгшэд энэ уласхоорондын эмхийн нүдэ тэмдэгы саашадаа хэрэглэхэ эрхэтэй болоһондонь баярламаар лэ.

Д. АМОГОЛОНОВ.

Хүршэ Эрхүүгэй можын Слюдянска районтой хаяа хадхан ажаһуудаг хадаа Түнхэнэй аймагайхид харисаа

ХҮРШЭНЭРЭЙНГӨӨ НАЙНДЭРТЭ

холбоо тогтооһоор үнинэй. Нүүдэй хэдэн жэлэй туршада экономика, худалдаа наймаанай харилсаануудай хажуугаар соёлой талаар холбоон бэхжэнэ. Хоёр талын соёлшод, спортсменүүд бэе бээдэ айлшалдаг болонхой.

Районной түб Слюдянка хотодо "Районной үдэр" гэхэн найндэр заншаала болоо. Энэ удаашье найр наадандаа Түнхэн голдойхыде тэдэнэр уриһан, байгаа. Аймагай 60 гаран хүнөө бүридэхэн делегаци Слюдянка ошожо ерээ.

Уран бэлигтэнэй дунда Галбайн дунда хургуулин эдир хүгжэмшэдэй - ятаг дээрэ наададаг басагадай ансамбль (хүтэлбэрилэгшэнь Зинаида Шараева), Зуун-Мориной дунда хургуулин багшанар Светлана Доржиевна Самбуева, Инна Баждановна Юбухаева гэгшэд ошолсоо. Аймагай түбэй соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэд Татьяна Ананьева, Шалсама Дамбялова, Зоя Цыбденова, Ольга Сингелова, Оюна Очирова, Горхонхой хүдөөгэй соёлой байшангай директор

Людмила Намсараева, түүн хайханай бүлгэмтэй хабаадагшад Серафим Сыренова, Саян Дригенов хүршэнэрэй хайндэртэ ирээд дуу, хатар наадая харуула харашадай халуун аман ташалгада хүртөө хэн.

Аймагай спортсмен хүнгэн атлетикээр болон буляалдалгын барилдааны мурьсеенүүдтэ хабаадаг хүршэнэртэйгөө хабаадаг туршалсан, үнэтэй шантуу хүртэхэн байна.

В. БИЛЬТАГА

АЮУЛГҮЙЕ САХИГШАДАЙ ҺУРАЛСАЛ

хиналта доро үнгэргэгдэн байгаа. Гэнтэн аюулай тохёолдобол, дары түргэн зохио хэмжээнүүдые абажа шадахагүй байханаа хуралсада Зүүн Сибириин түмэр замай Улаан-Удын таһагайхид харуулба. Түмэр замай таһагай захиргаан иимэ шухала хэрэгтэ хайша хэрэгээр, эмхигүйгөөр хандаа гэжэ тэмдэглэе. Нёдондо жэл Тальцы станцида вагоной хүмэриһэн тухай олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдһээ аяар хоёр үдэрэй үнгэрһэн хойно мэдээ һэмди. Түмэр замайхид энэһээ ямаршые тобшолол хээгүй байна гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Маанадта саг соонь дуулгаа хаань, тиймэ ехэ усал болохогүй байгаа гэжэ ханагдана.

Хотын болон аймагуудай захиргаанай гулваанар, Правительствоын түлөөлэгшэд, 1-дэхи ПАП болон 2-дохи ПАП тус хуралсада уригдаа.

Хуралсал үнгэргэлгэдэ бага бэшэ мүнгэн хэрэгтэй байна.

Гэбэшье иимэрхүү хуралсалнуудые саг сагтань үнгэргэжэ байбал, һайн байгаа гэжэ энэ шалгалта харуулаа.

Ганса мүнөө жэлдэ худалаар хонходожо, 20 дахин маанадые аюулай дохёогоор бодхоогоо. Эдэ хорин хонходоогын нэгэнииншые үндэһгүй. Тээсгэн "Дружба" кинотеатрта минэ табяатай байна гэжэ хонходоо. Тээд сапёрнууд тэндэ юушые олоогүй һэн. Энээндэ хэды ехэ мүнгэн хии ошоно гэшэб? Пожарна машинануудай ганса бензинэй түлөө үри 1 миллиард түхэригтэ хүрэнхэй.

Үнгэрэгшэ хуралсада МВА-гэй курсантууд хабаадажа, аюулай болоһон газарые хүрээлэн байгаа. Сэрэгтэй алба хаагшадые хабаадуулаа һаа гэхэдэ, тэдмнай сүлөөгүй байжа, хуралсада хабаадабагүй. Зүгөөр аюулай болобод, тэдэ бэлэн гэжэ найдахаар ааб даа.

Россин Федерациин Онсо аюулта байдалай талаар министрствэтэй хамта хэлсээ

багаланхайбди. Гүрэн түрүмнай ямаршые газарта аюулай тохёолдобол тэдмнай тэрэ дары туһаламжа үзүүлхэ аргатай юм.

хуралсалай үедэ хоёр модуль бодхоогдоо һэн. Модуль гэшэмнай агаараар шэглэгдэһэн өөрын элшэ хүсэтэй, уһанай ехэ нөөсэтэй, эмшэлэлгын зүйлнүүдтэй тусхай байшан болоно. Модуль ехэнхидээ Антарктидада хэрэглэгдэдэг юм. Онсо аюулта байдалай талаар гүрэнэй комитеттэ тиймэ хоёр модуль бии. Нэгэниинш аюулай газарта табигдадаг, нүгөөдэн эмшэлэлгэдэ, түргэн туһаламжада хэрэглэгдэдэг. хуралсалай үедэ хэлхээ холбооной албан шалгагдажа, республикын ямаршые газартай холбоо тогтоожо шадаха байханаа гэршэлбэ.

Хуралсалай дүнгүүдые тон тобшоор гаргаха болоо һаа, юунэйшые тохёолдобол, яһала бэлдхэл һайнтай байһыемнай тус хуралсал гэршэлбэ. - Зай, һайнта даа. Онсо аюулта байдал республикадмнай бү тохёолдохой гэжэ найданабди.

Б. БАЛДАНОВ.

МГУ-гай ОЮУТАН

Энэ жэлдэ Нарбатын хоёрдохи дунда хургуули дүүргэһэн Иван Суворов Москвагай Гүрэнэй университеттэй оюутан болобо.

Ваня 10-дахи класста хуража байхадаа, түүхээр республиканска олимпиадада түрүү һуури эзэлһэн байна. Тэрэ бага наһанһаа баруун, зүүн зүгэй арадуудай түүхээр, дайн дажарай үйлэ, шалтагаанаар һонирхдог, юрэл тон бэрхээр хурадаг байһан юм. Тэрээндэ заһан багшанарай дүршэл бэлигые сэгнэхэ хэрэгтэй, тийгэжэ Ваня түрэл хургуулиингаа нэрэ хүндые дээрэ үргэбэ бшуу.

Иван Суворовто хуралсаладань амжалта хүсэн, сууга университеттэ хуража, эрдэм бэлигээ баяжуулхыень үресе.

Манай корр.

НЭРГЫЛХЭНЬ ХҮНГЭН

Октябрь һарада түймэр һэргылэн хинаха гүрэнэй инспекциин түймэр сараха һайн дуранай Бүхэроссин бүлгэмэй республиканска соведэй хүдэлмэрилэгшэд түймэрһөө гэр бараагаа хамгаалха талаар хүн зоной дунда хүмүүжүүлгын-ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулжа байна. Байгша оной юһэ һарын туршада республика доторнай хамта дээрэ 1151 түймэр, тэрэ тоодо Улаан-Үдэ хотодомнай үнгэрһэн найман һарын туршада 675 түймэр болоһон байба. Бүхыдөө 5 миллиард 909 миллион түхэригэй гарза хохидол болоо. 66 хүн наһа бараа, тэднэй арбан нэгэниинш үхибүүд.

Предприятинуудта, албан зүргэнуудта, хуралсалай газарнуудта, эгээлэй юрын хүн зоной гэр байрануудта хүнэй гэмээрлэ түймэр болодог байна. Гал түймэрэй шалтагаан олон. Галай аюулда хайхарамжагүйгөөр ханданабди - энэ гол шалтагаан гэшэ. Тийхэдэ һүүдэй үедэ һогтуугаар түймэр гаргаха ушарнууд олоһоронхой.

Булта мэдэнбди: түймэр һэргылхэнь унтараахаһаа хүнгэн гээшэ аабза.

М. ДАГБАЕВА.

НАЙН БЭЛЭДХЭЛТЭЙ

Түнхэнэй аймагай Далахайн сад-яслида 40 хүүгэд, хүршэ Гужар тосхоной хургуули-садта 30 үхибүүн ябадаг. Мүнөө эрдэм хуралсалай һалбарин тон хүшэр байдалда ороошые хаань, нютагай захиргаануудай, ажахынуудай, түрэлхидэй аша туһаар олонхи хургуулинууд, саадууд хаагдангүй, али болохо аргаар хүдэлмэриее таһалдуулангүй үргэлжэлүүлнэ.

Дээрэ дурдагдһан сад-яслиин, хургуули-садай коллективүүд нютагайнгаа захиргаанай, гол түлэб түрэлхидэй туһаламжаар үнгэрһэн зун байшангуудаа заһабарилаа, шэрдээ, дулаалаа һэн. Гадна хартаабха хуряахада туһалаа.

Үбэлэй хүйтэндэ хүүгэдые дааруулангүй, дулаан байрада найжалан хүмүүжүүлхын тула эндэхи хүдэлмэрилэгшэд түрэлхидтэй хамта тус тустай 300-100 кубометр түлээ бэлдэхэһэн байна. Иигэжэ бага һуруинуудай хүн зоной үри хүүгэдэйнгээ түлөө аһан шадалаараа оролдожо байһаниинь һайшаалтай.

Т. САМБЯЛОВА.

ХҮЙТЭНЭЙ "НАЙМААШАД"

мүрүсөөнүүдые эмхидхэжэ, тэдэнэе урмашуудга байба.

Намар боложо, ургасаа хуряаха хаһа ерээ һэн. Тиин хурагшад һайнаар ургаһан хартаабхаяа амьарань илажа, амьар зуун центнер "обооло", һайн ургаһан ургасада худалдан абагшад олодо гэшэ. Хотын нэгэ эмхини столово эдэнэй хартаабхыень худалдажа абаба. хурагшад аяар найман миллион түхэригтэй болоо. хургуулиин зүблэлэй шийдхэбээрээр гэрэ мүнгөөрөө хүгжэмэй түб (муз центр) абаба. Харин үлэһэн мүнгээе һайндэрнүүдтэ Газарай хүрэхын үдэр болон Шэнэ жэлдэ

гаргашалха гэжэ шийдхэбэри абтаа. Мүнөөдээрээ эмхидхэлэй комиссиинхид һайндэртэ шангуудые абажа эхилэнхэй.

хургуулиингаа столоводо хубитаяа оруулхаяа хурагшад мартаагүй. Хартаабха, кануста, свёклоһоо гадна хурагшад зарим мүнгөөрөө саахар ба һонгино абажа, складтаа хадагалһан байна. Хойто хабар болотор хүрэхэ гэжэ хурагшад найданхай.

Мүнөө жэл урлагшатайгаар эрхилһэн хэрэгээ Хүйтэнэй хурагшад хойто жэл заатагүй үргэлжэлүүлхэ юм.

С. ВАСИЛЬЕВ.

"АМАР САЙНДА" АМЖАЛТА ХҮСЭЕ

Алайрай аймагай Хүтэлиг нютагта "Амар сайн" гэхэн ансамбль хоёр жэлэй саана бии болоһон юм. Энэ ансамблие округ соогоо мэдээжэ соёлой хүдэлмэрилэгшэ Елизавета Базаровна Бараева хүтэлбэрилдэг. Эхилхэдээ гансал наһатайшуул эндэ сулгараад, урданайнгаа ёохорой дуу, хатар нютагайнгаа найр нааданда гүйсэдхэдэг байгаа. Харин һүүлэй үедэ эдэбхитэй залуушуул Алена Билдагарова, Светлана Шонеева, Наташа Степанова болон бусад, 10-дахи, 11-дэхи классай хүүбүүд, басагад ансамбльда ерээ.

Түрэл тоонто нютагаа магтаһан дуунуудые үндэр наһатайшуул Вера Абаковна Басонова, Раиса Васильевна Урбанова һайн мэдэдэг юм. Мүн лэ барандаа мэдээжэ композиторнууд Анатолий Андреевэй, Юрий Ирдынеевэй дуунуудые гүйсэдхэхэ дуратай.

- Аймагайнгаа хүдөө нютагуудаар, Усть-Орда

НЭРИМЖЭТЭЙ БАЙЯ

Хитадай Арадай Республикын 15 эрхэтэд эдэе хоолоор хорлогдожо, Улаан-Удын больницануудта оруулагдаа. Тэдэнэй найманайнь бэеын элүүр энхын байдал хүндэ. Энээн тухай республикын Граждан оборонын штабһаа манда мэдээсэбэ.

Мүнөө санэпиднадзорой түбэй мэргэжэлтэд тэдэнэрэй яагаад хорлогдоһон ушарые элирүүлжэ байна. һүүлэй хахад һарын туршада хүнүүд олоор хорлогдоно. Энэ ушар түрүүшын бэшэ. Урдахи хоёр ушарын сальмонеллэе үбшэнээр үбшэлһэн ушарһаа болоһон байгаа.

Улаан-Удын авиазаводой профилакторидо амаржа байһан 28 хүн иимэ үбшэндэ нэрбэгдээ һэн. Тэдэнэй 8-ниинь больницада оруулагдаа. Зүгөөр Гусиноозерск хотодо 129 хүн, тэрэ тоодо үхибүүдэй саадай 80 үхибүүн энэ үбшэндэ нэрбэгдээ бэлэй. Тэдэнэй 79-ниинь больницада хэбтэнэ. Мүнөөдөө энэ үбшэнтэй тэмсэл ябуулагдажа байнхай.

Хэды хүндэ сагта ажаһуудагыше һаа, эдэе хоолдоо гол нэримжэтэй байхые оролдоё.

А. ДАШИДОНДКОВ.

БАГШАНАРАЙ АМОГОРХОЛ

Хлагта хотодо соёлой комиссиин байгуулагдаһаарнь багшан жэлэй туршада А. К. Филиппов таһалгаряагүй таһалбарилжэ ябана. Энэ үе соо соёлой гуламтануудта бэлгэ тэбэригтэй мэргэжэлтэдые багшан хүмүүжүүлһэнэйнгээ Анатольевич "Буряад Республикын соёлой габьяата амьдралэгшэ" гэхэн хүндэтэ үнэмлэг хүртэнхэй юм.

Анатолий дүүргэгшэдэй таһаа хэдэн бэрхэ дуушад, харшад, хүтэлбэрилэгшэд бай ондэ тобшо тэдыгээр аяда. Хэдэн жэлэй урда тээ Анатолий дүүргэһэн Лариса Александровна Ленинградтай амьдралын дуушан олоһонхой. Угышые һаа, Золотаревые абая. Тэрэ олон хүнэй хабаадалгатай аюулдо илажа, цыгануудай "Сайн" театрай дуушанаар амьдрэлэһэн байна.

Бэшүүрэй аймагай Хаяа болондэ уран гартай хүүбүүдые багшан хүмүүжүүлгшэ Алдар Александрович хурганан хубүүд амьдралын дасанай гоёолто аяда, олоңдо һайшаагдаа һэм тус Алдар Хяагтын соёлой комиссиин хүмүүжэмэл юм. "Зеленый бульвар" театрын хүтэлбэрилэгшэдэй түрэл Василий Баинов, Петропавловкын хүүгэдэй түрэлхидэй хургуулиин директор, "Сайн" театрай инструментүүдэй түрэлхидэи конкурссын түрэл Татьяна Сахьянова, "Сайн" театрай эрхим багша" гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн Александр Верницкий болон тус училищи дүүргэжэ байха юм. Училищида гарһан бэлигтэй түрэлхидээрэ багшанарын, тэрэ тоодо училищиин амьдралэгшэ А. К. Филиппов амьдралдог, амжалтадань амьдралдог юм.

Анатолийн багшанарай амьдралын хуража гарһан хуража, хубүүдтэйгээ хариасаа амьдралдог байдаг. Мүнөө хуража байһан хурагшадта амьдралын туйлаһан амжалтадань ут дамжаһан өһотой амьдралдог байха.

Е. СУРМАЧ.

"ДИНАМЫН" ГАБЬЯА

"Спартагай" спортын залыг 50-60-аад онуудай спортсменууд яһала хайн ханадаг байгаа ёһотой. Куйбышевай үйлсэдэ оршодог тэрэ залда боксёрнууд, велосипедистнууд, самбистнууд, барилдаашад, волейболистнууд хорилгоёо хэдэг, мурьсэдэг байһан гээшэ. Тэрэ үедэ бүхы гол мурьсөөнүүд "Спартагай" зал соо үнгэргэгдэдэг байгаа. Тэндэ республикын, зонын бүхы мурьсөөнүүд үнгэргэгдэдэг байһан юм.

Һүүлдэ "Труд" гэхэн спортын байшан, Зүүн Сибириин технологическа институтай спортын комплекс, хүүргын түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводой спортын комплекс гэхэ мэтэ гоё хайхан байшангууд баригдажа, Улаан-Үдэдэмнай бүхэроссин, бүхэсоюзна, уласхоорондын мурьсөөнүүд үнгэргэгдэжэ захалһан юм. Удаань дээдэ хургуули бүхэн, училищы бүхэн амяараа спортын залнуудтай боложо, республикын спортын залуудтай боложо, республикын спортын залуудтай боложо, республикын спортын залуудтай боложо, республикын спортын залуудтай боложо.

Баригдажа байһан стадионоо 1974 ондо "Динамо" бүлгэм "Спартак" залтай андалдажа, Куйбышевай үйлсэдэ "Динамо" бүлгэмэй Буряадай совет оршодог болобо. 1976 оной һүүл багта Россин спортын комитедэй фондо "Динамо" бүлгэмэй Россин советэй шийдхэбэрээр Улаан-Үдэдэ дүрэ буялдалгалын барилдаанай ба һур харбалгын хүүгэдэй спортын хургуули нээгдэбэ. Тиихэдэнь "Динамо" бүлгэмэй барилдаашад залтай боложо, харин һур харбагшад Димитровэй үйлсэдэхи нааданай зал эзэлбэ.

Тэрэ гэхээр хорёод жэл

үнгэршэбэ. Энэ үе соо эндэхээ олохон бэрхэ барилдаашад гараһан байна Тэдэнэй тренернүүдые нэрлэбэл, Валерий Бархадаев, Этигэл Эрдыеев, Владимир Баданов, Виталий Ивахинов, Владимир Вострецов, Эдуард Ивахинов, Дэнзэн Сыренов, Буряадай барилдаанай үндэхэ табигшадай нэгэн Нима Сосорович Ивахинов гэгшэд болоно. Бишье эндэ хорилго хэдэг байһанаа, һүүлдэнь тренерээр хүдэлжэ эхилэбэ.

Манайхидай дундаһаа Серафим Шатаев спортын мастерай нэрэ зэргэдэ түрүүлэн хүртөө бэлэй. Һүүлдэнь манай хурагшад Леонид ба Владимир Актиновууд, Сергей Арданов, Зан Арименов гэгшэд мастерай норматив дүүргээ. Удаань "Динамо" бүлгэмэй хүдөө нютагуудтай харилсаатайгаар хүдэлжэ эхилхэдэнь, нилээд үрэ дүнгүүд харагдажа эхилэ хэн. Нима Сосорович Ивахиновай ударидалга доро хүдэлжэ байһан бүлэг тренернүүд урма зоригтойгоор ажалдаа хандадаг бэлэй.

Манай хурагшад сооһоо Буянта Дашибальжиров Владимир Актинов хоёр эгээл түрүүн хари гүрэн гараһан юм (1980 ондо). Һүүлээрнь манай хурагшад Россин болон СССР-эй суглуулагдамал командада оруулагдажа, уласхоорондын ехэ-ехэ мурьсөөнүүдтэ хабаадажа эхилхэн байгаа. Тиин залуушуулай дундаһаа Николай Иванов Европын болон дэлхэйн чемпион болоо, Андрей Захряпин, Егор Аюшеев, Абида Ринчинов гэгшэд гаража түрэхэһөө дүлийн

спортсменуудэй дундаһаа Европын, дэлхэйн чемпионууд боложо, маанадаа ехээр урмашуулаа хэн. Дэлхэйн Кубогта хүртэхын түлөө мурьсөөндэ Доржо Халтанов, Андрей Матюнов хабаадаа. Александр Бардаханов СССР-эй чемпионатта шангай хуури эзэлбэ. Эдээнээр сугтаа хорилго хэдэг Владимир Актинов Владимир Шестаков хоёр Россин мурьсөөндэ шангай хууринуудыг эзэлэ хэн.

Манай "Динамо" бүлгэмэй бүхэшүүл аяар гуша гаран гүрэндэ республикынгаа нэрэ хүндыг түлөөлхэн байна. Эндэ "Динамо" бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэд — генерал майорнууд Николай Бутуханов, Сергей Иванов, тэдэнэй орлогшонор Анатолий Рубцов, Валерий Слюняев, Федор Бидаев гэгшэд баһал габьяатай. Юуб гэхэдэ, эдэнэй туһаламжаар спортсменууднай хорилго бэдэлгэ болон мурьсөөнүүдтэ хаагүй ошодог байгаа.

Гадна "Динамо" бүлгэмэй байшанда ажалладаг зоние баһа тэмдэглэтэй. Спортсменуудэй амжалтануудта тэдэ баһал хубитаяа оруулан байна бшуу. Эдэниие Олег Зайкин хүтэлбэрилдэг. Тиихэдэ Лидия Ефимовна Карпова эндэ аяар гушаад жэл соо ажаллана. Эдэнэр "Динамо" бүлгэмэй спортсменуудэй амжалта туйлахыень ходоодо хүсэжэ байдаг. Тэдэнэй найдал урмашуула яһала бэлэгтэй залуу барилдаашад ургажа байна. Тэдэниие нэрлэбэл, Россин мурьсөөнүүдтэ шалгарагшад ба шангай хуурида г а р а г ш а д — Б э л и г т э Ширавалсанов, Жаргал Дондупов, Сергей Молоткин, Олег Болонев гэгшэд болоно. Тэдэнэй тренернүүд — Владислав Бумбошкин, Жаргал Базаров, Алексей Цыренов гэгшэд урма зоригтойгоор ажаллана.

В.СЫДЕЕВ.

ТҮРЬНЭ СУГЛУУЛХА ХАНАДА

Алтан намарай эхиндэ, Байгал далайда болон гол, горхонууд руу заһаһанай түрьһээ хаяхая тэгүүлдэг хаһада омолин түрьһэ суглуулха хүдэлмэри захалдаг гэжэ мэдэнбди. Далайн, ехэ гол горхонуудай эрьдэ түбхинэһэн заһаһа үсхэбэрилдэг заводуудай хүдэлмэришэдэй ажалын халуун хаһа эгээл энэ үедэ эжилэн. Большереченскийн, Шэбэрхын, Онеёгой заһаһа үсхэбэрилдэг заводуудай мэргэжэлтэд омолин түрьһэ шадаал хаа, олоор суглуулжа, тусхай инкубаторнууд соо үсхэбэрилдэг. Дургадагша заводуудта жэл бүри хэдэн миллион жарахай үсхэбэрилэгдэжэ, номин тунгалаг Байгал далай, гол горхонууд руу табигдадаг. Тэдэнэр омоли заһаһы олон болгохын түлөө жэл бүри энэ үедэ ехэ орбодолго гаргадаг гээшэ.

Далайһаа, мүн Култут, Абрамиха, Большая речка голнуудһаа заһаһа олзоборилгошод баян олзотой бусана. Октябрийн 15-най байдалаар, томо бээтэй 150 эрэ омоли баригдажа, тусхай амһартанууд соо табигдаба. Эдэнэрые тусхайтаар шээн барихын тула дээрэ дурсагдаһан гол, горхонууд соогуур агнуури хэгдэһэн байгаа. - гэжэ П.Сословскийн заһаһа үсхэбэрилдэг заводой технолог Н.С. Черниговская мэдээсэбэ.

Омоли барихаяа гол, горхонууд, далайда гараһан заһаһаанд байгша ондо хэзээ хэзээнэйхиһээ урагшатай бусана. Мүнөө заводой заһаһа барижа байдаг тусхай түхээрлэнгүдын хэрэгтэй заһаһаар хангаданхай. Баян олзоһоо хэрэгтэйнь илгажа абаад, бусадыень наймаанда

гаргаха зорилготойгоор заһаһа сонгохо. даһы хүдэлмэри түлэгтөө ороно

Заводой хүдэлмэришэд хүсэд бэшэ мэдэһэй заһаһа үсхэбэрилдэг инкубаторта үлөө, мүнөө оруулагдахаар 900 миллион түрьһэн бэлэн болгоно. Эдэнэрэйнгээ тоо миллион хүргэхын түлөө үшөө 100 миллион түрьһэ суглуулжа абаха заводуудай хүдэлмэришэдэ табина.

Тусхай амһартанууд хэгдэһэн түрьһэн зорилготойгоор асарагдана. Трактористууд И. Бурков, А. М. Насибов бусад хэдэн километрай энэ үнэтэ түрьһэ хосороохогүйн болгоомжотой нарыг шэрэжэ асараад, мэргэжэл тушаана.

Заводой хүтэлбэрилдэг заһаһа үсхэбэрилдэг талаар Ауй дүршэлтэй амһартанууд П.С. Стариков, Митенцов болон бусад хүтэлбэрилдэг албан заһаһанай түрьһы баяртайгаар угтан аманарыень шалгана, һаа харууһалжа, далайда түр эрмэлзэлээ мэдүүлэнэ.

Баян олзын хойно обтогшодые байра дээрэ барижа абахын тула заһаһа баялигы арпалан хамгаалһанай болон милициин гай хүдэлмэришэдэ мүнөө горхонуудай, далайн эр харуулаа гаранхай. Заһаһа түрьһээ хаяхая уһан үгсэжэ ябах мүнөө гэжэһэн, Кабанскийн газар дайдаһаа эхлэ Турунтаево тосхон хүр Баргажанай аймагай Ой Баргажан голнуудай эр шанга харуул табигдаһаа Б.ЦЫРЕНПИ

ЗУҮХАЛАНДАА ГАЗАРАЙ ЭДЭЭ УРГУУЛАГШАДТА

ХОРХОЙ ШУМУУЛҺАА НЭРГҮЛЭГТҮ

Байгша ондо эддэб хорхой шумуулуудһаа, тусхайлан хэлэхэдэ, хашагуудһаа, мүн бусадшы олон үбшэнһөө боложо, газарай эдээ ургуулагшадтай ургаса нилээд хохидоһон байна. Тиймэһээ ерэхэ жэлдэ ургасаяа гээлтэгүйгөөр суглуулхын тулада эртэнһээ, мүнөө намарай хаһада хорхой шумуултай тэмсэжэ эхилхэ шухала.

Теплицэ, парник болон хэрэгсэлдэдэг ээр зэмсэгэ һайса дезинфекци хэхэ хэрэгтэй. Теплицэнүүд соогоо хуурай дезинфекци үнгэргэхэт: сэрээр хэгдэһэн шашкануудыг дүргээ (1 кубометртэ 50 грамм шашкануудыг хэрэглэдэг). Тиихэдэ түмэр гү, али хирпийсэ дээрэ шашкануудта табиха хэрэгтэй. Иймэ дезинфекци хэхын урда тээ теплицээ һайса заһабарилжа, һүбэ нүхыень бүглэхэ хэрэгтэй. Теплицэ соохи агаар 15

градус дулаан байха ёһотой юм. Теплицынгээ түмэр хубинуудыг урид шэрдэхэ шухала. Противогаз үгы хаа, хэдэн дабхар марляар нюураа халхалха ёһотойт.

Дезинфекци хэхэнэй һүүлээр 3-4 сүүдхын үнгэрхэдэ, теплицынгээ үүдые сэлжэ, сэбэр агаар оруудаг. Теплицэ соохи шорой болоо гаргаад, карбофос сасаха хэрэгтэй. 10 литр уһан соо 50 грамм карбофос холжи. Угы хаа, тэдэ шэнэһэн уһан соо 400 грамм хлорно известь холжи, 2-4 часай туршада байлгахат. Удаан шүүрдэхэт. Иймэ уһаар теплицээ сээрлэхэнэй һүүлээр 6-7 хоноод, хүрьһэнэй дээдэ тээхи 3-4 сантиметр зузаан болохо үеһе абажа хаяхат. Али хаа, бусалһан халуун уһаар бүхы хүрьһээ (урид хэндэһэнэй һүүлээр) һайса уһалхат. Һүүлдэнь полиэтилен плёнкоор гү, али брезентээр далангуудта хушаха

хэрэгтэй.

Ургамалай эддэб үбшэнһөө нэргүлхын тула бордоско холимол уһаар сүршэхэт. 10 литр уһан соо 200-300 грамм эддэй купорос болон 200-300 грамм избёсохо холжи худхаха хэрэгтэй. "Медекс" гэхэн препарат хайн байдаг, 10 литр уһан соо энэ хорной 150 грамм холжи, далангуудта уһалдаг.

Томадуудыг гэмтээдэг стрик үбшэнэй вирусстэй тэмсэхын хүшэр юм. Хирпийсийн заводой ойро оршодог Мичуринай нэрэмжэтэ сээрлигтэй овоцөводууд энэ үбшэнтэй тэмсэхэ талаар баян дүй дүршэлтэй болонхой. Тэдэнэр иймэ арга хэрэглэдэг: 5 грамм хлорно известь, 5 грамм марганцовко, 15 грамм борно кислота абаад, 10 литр уһан соо шэнгээдэг, тигтгээд хүрьһээ 2 дахин энэ уһаар уһалдаг. Хүрьһээ хэндэһэнэй урид түрүүлхынь

уһалдаг юм. Хэндэһэнэй һүүлээр дахин уһалхадаа дүрбэлжэн метр бүхэндэ 2-3 литр нимэ уһа гаргашалдаг юм байна.

Гадна теплицынгээ бүхы ханануудыг, шэлоройнь, хэрэглэдэг зэмсэгүүдээ бултынь иймэ уһаар сүршэдэг. Хэрбээ теплицэгүй хаа; томат болоо үгэрсэ ургуулааг далангуудта эддэй купорос оруулахат. 1 дүрбэлжэн метртэ 2 томо халбага орохо ёһотой. Һүүлээрнь хүрьһээ хэндэжэ һайса худлахат.

Помидорнуудыг хартаабхатай ойрохон тариха хэрэггүй. Нэгэл газартаа үгэрсэ гү, али томат тарихада, тэдэнэр эддэб үбшэндэ дайрагдадаг байха юм. Тиймэһээ жэл бүри далангууд дээрэ газарай эдээ һэлэгжэ тариха шухала.

"Сагаан далита" (белокрылка) гэжэ нэршэһэн огородой ургамалай дайсантай ашаг үрэтэйгөөр тэмсэхэ

тухай тогтоһуу. 10 градусын тэрэ үхэдэг. Тиймэһээ нилээд үбэлэй хүйтэндэ теплицын нээлгэтэй байбал, тэрэ шүүр үтэнүүд үхэжэ һалдаг. Халхатабан аргалар унай теплицэ соохиёо сээрлэхэ хэрэгтэй. Энэ утаандэ нэрлэдэһэн хорхой шумуултай

Буряадай хүдөө академийн эрдэмт туршлагануудай дунда "ИНГА-ВИР" болон "СКВ" 80 процент" гэхэн хэрэгсэл эддэб хорхой шумуултай тэмсэхэдэ аша үрэтэй академийн кафедрада ханды хэрэгсэлнүүдые абаха арга Л. МУНГА

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б.М.Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., ПИНТАЕВ В. Ц. (хэблэлэй директор), РИНЧИНОВ С.Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Г.В.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2

хуудан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 4327. Хэблэлдэ тушаагдһан сат 17.40.

Буряад Республикын республиканска

типографида газетэ хэблэдэг. Директорайнь телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүрдхэдэ абтанхай. Заказ №200.

Редакциан телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмник - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарин - 2-50-52, секретаридай - 2-60-91, тугайнигын-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон хургуулинуудай - 2-64-36 (даагшань), 2-57-63, олонийтын хүдэлмэрин ба мэдээлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректорнүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Массовый корреспондентнүүд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61, Баргажанда - 91-6-40.

"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: дирктор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-67-95, 2-67-05.